

Padomju kulturas starptautiskā misija

Brazīliešu rakstnieks Zorži Amadu savā poemā «Dziesma par Padomju zemi» nosauc mūsu Dzimteni par Latīņu Amerikas tautu māti, par pasaules miera balstu, par visu darbaļaužu nākotnes cerību. Padomju zeme dod spēku visas pasaules darbaļaudīm cīnīties par savām tiesībām, par mieru, par brīvu un vienotu cilvēci. Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 35 gadu svētku dienās, Komunistiskās partijas XIX kongresa dienās no jauna redzējam, cik dziļu mīlestību veltī Padomju Savienībai visas pasaules tautas, cik vareni ietekmē padomju ļaužu sasniegumi Ķīnas un tautas demokrātijas valstīs dzīves celtniecībā, cik cieši saļiedē visas pasaules darbaļaužu masas Komunistiskās partijas lozungi, cik strauji pukst sirdis, cik liksmi ledegas acis, kad atskan biedra Staļina vārds.

Padomju ļaužu salmē kopā ar visu amatu pārstāvjiem cīnās par mieru un ceļ komunismu visu nozaru intelektuālās kulturas darbinieki. Zinātnieki, rakstnieki, teatra un kino mākslinieki, komponisti, gleznotāji un tēlnieki, Ļeņina-Staļina partijas ideju un mērķu ledvesmoti, rada darbus, kas stiprina mūsu valsts vareniību, parāda padomju ļaužu dzīvi un sasniegumus, viņu jaunās morālās īpašības. Padomju zinātnes, rakstniecības un mākslas darbinieki dīzenā miera karognesēja biedra Staļina vadībā cīnās par mieru visā pasaulē. Nupat, Tautu miera aizstāvēšanas kongresā Vīnē, delegāti sirsnīgi sveica padomju pārstāvi ukraiņu rakstnieku Aleksandru Korneičuku, kas uzacīnāja amerikāņus pieņemt likumu par miera aizsardzību, kāds jau pastāvēja mūsu zemē.

19. gadsimta otrā pusē un mūsu gadsimta sākumā visu tautu labākie rakstnieki atzina, ka viņi auguši un veidojušies krievu rakstniecības svētīgajā ietekmē. Lielo krievu klasiku tradīcijas atradušas turpinājumu un jaunu tīlākveidojumu krievu un visu citu tautu padomju literatūrā; klasiku humanisms un progresīvās, demokrātiskās idejas kā vērtīgs pagātnes mantojums ieguldījis padomju humanismā, padomju kulturas darbinieku revolūcionarajā, komunistiskajā pasaules uzskatā. Par visu tautu progresīvo rakstnieku, par simtu miljonu vienkāršo krietnas gribas ļaužu audzinātāju un ledvesmotāju kļuvis Gorkijs un Majakovskis. Varena ir Maksima Gorkija nozīme un ietekme. 1932. gadā Anri Barbiss teica: «Gorkijs ir ne vien diženākais mūsdienu rakstnieks. Es sveicinu viņu kā visas mūsdienu kultūras vadītāju un skolotāju.» 1951. gadā Hovards Fastis griezās pie Gorkija kā pie dzīva cilvēka: «Mēs sen vairs neticam vecajām leģendām par aizsaules dzīvi, bet val gan mūžīgā dzīvība simtmiljonu ļaužu sirdīs nav patiesā nemirstība?» Fastis saka Gorkijam: «Jūs iemācījāt mūs sajūst lepnumu par dižo humanisma mantojumu, kas pieder visai cilvēcei, par starptautiskās strādnieku šķiras nesaņemamo vareniību, par socialismu, iemācījāt lepoties ar mūsu darbu, mūsu mākslu.» 1945. gadā Fastis rakstīja «Realisms un padomju romāns» teica, ka krievu rakstniekiem ir filozofija — dialektiskais materialisms, un tas palīdz viņiem «radīt varonus, kas cīnās par humanisma idejām», un tāpēc krievu padomju rakstnieku darbi virza dzīvi uz priekšu.

Si padomju kultūras spēcīgā iedarbība, kas atraisa ļaužu dvēselēs visas labākās, celākas īpašības un mudina cīnīties par cilvēces progresu, ir varens attīstības faktors. Padomju rakstnieku un mākslinieku radītie, neiznīcināmas aktivitātes piesūcinātie varoņi cīnās Korejā, Malajā un Vjetnamā pret kapitalistiskajiem iebrukumiem. Viņus redzam Varšavas atjaunotāju un jauncelēju saimē, milzīgajā Ķīnā viņi ar kveļu socialistisko patriotismu un starptautiskās strādnieku solidaritātes garu palīdz saļiedēt simtu miljonu gribu ar nacijs mērķiem. Ostrovska radītais Korēģins un Fadejeva krasnodonieši liek iemīlēt mūsu spozākus, sirdim pukstēt kveļāk visu zemju jauniešiem, un nekas tad vairs nav grūts, nav neuzvaramu šķēršļu. — vienotie mērķi paceļ kā spārņus. Padomju komponistu radītās dziesmas, padomju gleznotāju un skulptoru radītais Zojas tēls, padomju kinoartistu radītie cilvēki tēli kopā ar padomju rakstniecības varoņiem visā pasaulē cīnās progresa armijas pirmās rindās.

Ķīnā, Vācijā, Austrijā un vairākās citās zemēs jau kļuvis par tradīciju draudzības mēneši, kuros padomju kultūras darbinieki stāsta par padomju kultūru, par padomju ļaužu dzīvi. Anna Sakse nesen piedalījās šāda draudzības mēneša pasākumos Austrijā. Viņa stāsta, ka padomju rakstnieku grāmatas Austrijā ārkārtīgi populāras. Bibliotēkās tās pieprasā tūkstošiem lasītāju, padomju rakstnieku radītie tēli kļuvis mīļi austriešu darba jaunatnei. Tā tas ir visur. Solochovs un Fadejevs, Tvardovskis un Tichonovs, Babajevskis un Ažajevs, Gribačovs un Lukovičs un desmitiem citu krievu padomju rakstnieku aizrauj, ledvesmot čehu un poļu, ķīniešu un japāņu, franču un itāļu, spāņu un grieķu progresīvos lasītājus. Ar krievu valodas starpniecību, ar Staļina tautu draudzības brīnišķo likumu ceļu uz pasaules auditoriju guvušas visu padomju tautu grāmatas. Tādākie Alai, kazahs Auevovs, igauņis Smūls, gruziņš Leonidze, visu desmitu tautu pārstāvji kopā ar latviešu rakstniekiem iesūstījušies lielajā darbā, ko padomju kultūra veic visas pasaules mērogā. Londonā 1951. gadā bija sarīkoti kursi, kuru apmeklētāji studēja padomju rakstniecību. So angļu progresīvo sabiedrisko aprindu pasākumu krietnas gribas laudis apsveica ar sajūsmu. Lūk, dažas kursu temas: literatūra un šķiru cīņa; jaunais padomju cilvēks; Ļeņina raksti par literatūru; Gorkija, Ostrovska, Solochova un Nikolajeva romāni. Pēc šiem kursiem noorganizētas padomju rakstnieku darbu bibliotēkas daudzos Londonas uzņēmumos. Vlasovs, Korēģins kļūst nepieciešami angļu strādniekam un inteliģentam.

Savu starptautisko misiju padomju rakstniecība, padomju kultūra pilda, apzinādamās pilnā mērā tās vēsturisko nozīmi. Staļina Starptautiskās miera premijas vainagojušas vairāku progresīvo, revolucionāro rakstnieku darbu. Pirmo reizi šogad saņēma Staļina premijas rakstniecībā vairāki citu tautu pārstāvji, tādas saņemusi arī kinematogrāfijas darbinieki. Staļina galšais vārds nesaraufamām saītēm savienots ar visu labo un cēlo, kas notiek pasaules tautu dzīvē. Staļina vārds kā saule izstaro padomju kultūras cilvēci un daļumu, komunistiskās mācības visvareno radošo spēku. Komunistiskās partijas vadībā padomju kultūras darbinieki aktīvi cīnās par mieru, viņu darbi palīdz celt jaunās demokrātijas tautām socialismu, ledvēs cīņas garu un ticību kapitalistiskajās valstīs visiem krietnas gribas laudim. Nesen mirušais franču dzejnieks Pols Eliars 1949. gadā, kad amerikāņu valdība viņam neļāva iebraukt Ņujorkā, rakstīja: «Mēs neesam bezzobalni sapņotāji, mums ir savi cīņas līdzekļi un spēks, kas panāks savu gribu... Ļaudis vēlas paši pārvaldīt savu likteni un negrib pakļauties jaunajam varām. Tur, kur viņi klausās tikai savas sirdsapziņas balsi, jaunais jau atkāpjas labā priekšā. Tāpēc — cīnīsimies!»

Par pasaules sirdsapziņu kļuvis Padomju Savienība, Komunistiskās partijas īzeinātā, nodibinātā un vadītā valsts, kur ikviens pilsoņs apzinās blakus saviem ikdienas pienākumiem arī savus starptautiskos uzdevumus. Viņa balsij jābūt tik skaidrai un spēcīgai, ka tā modina dedzīgas atbalsts tuvās un tālās sirdīs.

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA D E K R E T S

Par Latvijas PSR apgabalu, rajonu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu un ciemu darbaļaužu deputātu Padomju vēlēšanām

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs nolēma:
Noteikt par Latvijas PSR apgabalu, rajonu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu un ciemu darbaļaužu deputātu Padomju vēlēšanu dienu svētdienu, 1953. gada 1. martu.

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs Priekšsēdētājs

K. OZOLIŅŠ

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs Sekretars

K. GAILIS

Rīgā, 1952. gada 18. decembrī.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

21. DECEMBRĪ

Nr. 51 (414)

Padomju paviljonā starptautiskajā izstādē 1952. gadā, Bombeja
— ARI PAR MUMS DOMĀ STAĻINS

V. Kļimašina zīmējums

Starptautisko Staļina premiju «Par miera stiprināšanu starp tautām» komitejā

17. un 20. decembrī akademiķa D. Skobeļcina vadībā sāka uz sēdi Starptautisko Staļina premiju «Par miera stiprināšanu starp tautām» komiteja.

Komiteja izskatīja iesniegtos priekšlikumus attiecībā

uz Starptautisko Staļina premiju piešķiršanu par šo gadu un pieņēma lēmumu šajā jautājumā.

Zemāk publicēts Komitejas lēmums par Starptautisko Staļina premiju «Par miera stiprināšanu starp tautām» piešķiršanu 1952. gadā.

Par Starptautisko Staļina premiju «Par miera stiprināšanu starp tautām» piešķiršanu 1952. gadā STARPTAUTISKO STAĻINA PREMIJU «PAR MIERA STIPRINĀŠANU STARP TAUTĀM» KOMITEJAS 1952. GADA 20. DECEMBRA LĒMUMS

Par izcillem nopelniem cīņā par miera saglabāšanu un stiprināšanu piešķirt Starptautiskās Staļina premijas «Par miera stiprināšanu starp tautām» šādiem dažādu pasaules valstu demokrātisko spēku pārstāvjiem:

1. Ivam Faržam — (Francija)
2. Saifudinam Kitiču — Visindijas Miera padomes priekšsēdētājam

3. Elizei Branko — Brazīlijas sieviešu federācijas darbiniecei

4. Polam Robsonam — (ASV)

5. Johanenam Becheram — rakstniekam (Vācijas Demokrātiskā Republika)

6. Džeimsam Endikotam — mācītājam (Kanada)

7. Iļjam Erenburgam — rakstniekam (PSRS).

Komitejas priekšsēdētājs akademiķis D. Skobeļcins

Komitejas priekšsēdētāja vietnieki: Go Mo-žo (Ķīna), Lui Aragons (Francija)
Komitejas locekļi: M. Andersens-Nekse (Dānija), Džons Bernals (Anglija), Pablo Neruda (Čīle), Jans Dembovskis (Polija), Michails Sadovjanu (Rumānija), A. Fadejevs (PSRS).

1952. gada 20. decembrī, Maskavā.

Iļjas Erenburga runa Tautu miera aizstāvēšanas kongresā Vinē

Lielas upes sākas nemanāmi, kā mazi strauti; tās aug, paplašinās, uz tām traucas simti citu upju un upiņu; un lielās upes šķērso kontinentus, savieno valstis, pārveido miljoni cilvēku dzīvi. Miera kustība sākas šādu sīru dzīļumos, tā ātri sazaroja, aptēra mūsu laikmetu, sasaiņoja tautas. Tādu kustību vēl nav pazinusi vēsture. Augstā asambleja, kuras priekšmanī ir gods runāt, reprezentē nevis tās vai citas idejas piekritējus, nevis valdības, kuras virknē valstu ir liekulīgas un neļausas. Nē, tas ir Tautu kongress, tautu, kuras dzīvo dažādu dzīvi, kuras iedvesmo dažādi ideāli, bet kuras visas izslāpušas aizsprostot ceļu karam.

Mēs dzirdējam šeit dzijas un dedzīgus to apriņķu pārstāvjus runas, kuras līdz nesenam laikam vairījās no mums. Un es padomju delegācijas vārdā gribu sirsnīgi apsveikt šos pārstāvjus. Mēs zinām, ka pasaulē ir daudz mūsu draugu un domu biedru. Mēs zinām arī, ka pasaulē ir daudz cilvēku, kas iet pa citiem ceļiem, meklē citas orientācijas. Mēs esam laimīgi, ka satiekamies šeit ne tikai ar domu biedriem un draugiem, bet arī ar citu partiju, citu virzienu, citu pasauli pārstāvējiem. Mēs negatavojamies pārliecināt viņus par mūsu taisnību, apstiprināt viņu filozofiskās un politiskās koncepcijas. Mēs gribam vienoties ar viņiem par to, kā dažādiem cilvēkiem un dažādām tautām nodzīvot miermīlīgi uz vienas zemes, kā izglābt visas pilsētas, visus bērnus, visas cerības no napaļma, no atoma vai ūdeņraža bumbām, no pelniem, asarām, asinīm.

Es gribu teikt ka rakstnieks, kam jāieklausās cilvēka sirds nedzirdamos pukstos, ka cilvēks, kas pārdzīvojis divus pasaules karus, redzējis pārāk daudz posta un drupu; jādara visas, ko mēs spējam, valrāk, nekā mēs spējam, bet tikai jāizglābj miers!

Es izlasīju nesen amerikāņu senatora Staila Bridesa paziņojumu. Viņš sacīja: «Kārti Korejā nav vienlīdzīgs karš Korejā, tas ir pasaules karš; kaujas Korejā ir tikai vispārējā jūtmā šī kara izpausme. Trešais pasaules karš nav nākotnes lieta. Tas jau sācies. Tas sācies pat pirms otrā pasaules kara beigām. Trešais pasaules karš ir visilgstākais no visiem kariem... Mēs atrodamies kara stāvoklī un, droši vien, atnācīsimies kara stāvoklī daudzus gadus. Mūsu lēvētais prezidents būs kara laika prezidents. Mūsu ekonomika palika kara ekonomika... Cik es zinu, nevienam autoritatīvam republikānim vai demokratam, ģenerālim vai admirālim nav nekāda plāna šī kara izbeigšanai. Mēs nevaram izbeigt šo karu ar citiem noteikumiem kā pasaules uzvaru.» Senators Stails Brides plebist: «Cik es zinu, tāds viedoklis kara jautājumā ir ģenerālim Eizenhaueram, Bredlijam, Makarturam, kā arī atbildīgākajiem politiskajiem līderiem.» Es nezinu, kādas ir senatora Staila Bridesa vēstures zināšanas un kādu karu viņš pravietē cilvēcei: septiņgadu, trīsdesmitgadu vai simtgadu; viena lieta ir neapstrīdama — ja viņam ir taisnība un nevienam autoritatīvam republikānim vai demokratam, ģenerālim vai admirālim nav nekāda kara izbeigšanas plāna, tad šiem kungiem ir daudzlietīga palīdzināšana un paplašināšanas plāni.

Agrākos laikos karus attaisnoja ar nacionālām interesēm, ar valsts suverenitāti, tās godam nodarītu zīskārumu; pat bāndītiskus uzbrukumus pavādīja vārdi par nāciju cieni. Tagad mēs redzam citu: tautas aicina atrasties kara gatavībā nevis nacionālo interešu vārdā, bet preteji nacionālajām interesēm. Ja agrāk cilvēkiem mēģināja iedvest, ka viņiem būs jāupurē savā dzīvībā tāpēc, lai nosargātu savas valsts neatkarību, tad tagad viņiem saka, ka viņiem jāpazaudē savas valsts neatkarība tikai tāpēc, lai pēc tam upurētu savu dzīvību. Tas atgādina murgus. Tāda, tomēr, ir to personu programma, par kurām runā senators Stails Brides.

Tās valsts valdītāji, kura sākusī savu eksistenci ar neatkarības deklarāciju, tagad uzstājas pret citu valstu neatkarību, apgalvodami, ka «neatkarības jēdziens novecojis un neatbilst laika prasībām».

Nezin vai padomju cilvēkus var turēt aizdomās šovīnismā: mūsu valsti dzīvo dažādu tautību cilvēki, mēs audzinām bērnus cienīt visās tautas, mūsu sabiedrības filozofija un politika nesaraudjami saistīta ar internacionālās solidaritātes jēdzienu. Mums vispār nav fetišisma tieksmiņu un, starp citu, mēs negatavojamies nacionālās suverenitātes ideju pārvērst par

kaut kādu dogmu. Miera piekritēju Varšavas kongress, kad tika apspriests bruņojumu samazināšanas jautājums, mūsu draugs Fadejevs padomju delegācijas vārdā iesniedza priekšlikumu par iedarbīga starptautiskās kontroles orgāna radīšanu. Protams, tāda kontrole zināmā mērā apdraud nacionālās suverenitātes neierobežotību. Bet viena valsts var atteikties no savas neatkarības daļas visu valstu drošības labā, miera triumfa labā. Turpretim Savienoto Valstu valdītāju sludinātā atteikšanās no nacionālās suverenitātes nozīmē kaut ko citu: visām valstīm liek priekšā atteikties no savas neatkarības vienas valsts nostiprināšanas labā, kara spēku triumfa labā.

Es nerunāšu par Āzijas un Āfrikas tautu neatkarības cīņu. Lielās nācijas, senāko kultūru glabātājas, kurām šķietamā progresa vārdā bija laupīta tiesība uz progresu, tagad pamodušās. Vienas no cilvēces civilizācijas šūpiņiem — Ķīnas piemērs iedvesmo ne tikai viņas kaimiņus, tas modina tālo Tunisu, Cīnādamās par savu neatkarību, Āzijas un Āfrikas tautas līdz ar to cīnās par visu tautu brīvību, par mieru. Es gribu apstāties pie to valstu stāvokļa, no kurām daudzām ir kolonijas, bet tagad pašas izbaida kolonizatoru jūgu: es gribu apstāties pie to valstu likteņa, kuru suverenitāti visi atzinuši, bet nebūt ne visi cieni.

Man var jautāt, kāpēc padomju delegāts runā par to, kas vispirms skar Rietumeiropas un Latīņamerikas valstis. Ir virkne iemeslu, kas spiež mani runāt šajā jautājumā. Leupidami neatkarību Rietumeiropas un Latīņamerikas valstīm, Vašingtonas valdītāji pastāvīgi vizina padomju agresijas bledēkli. Viņi saka, ja angļiem jādzīvo nabadzīgāk un jāizturas pieticīgāk, ja francižiem un itāļiem savas senās, visai cilvēcei dārgās pilsētas jāpārvērš par svezzemnieku armiju bāzēm, ja mazajai Čekijai Dānijai jākļūst par «Lidojošo cietoksni» aerodromu, ja Latīņamerikas republikām kārtīgi jāpiegādā savam ziemeļu kaimiņam ne tikai izejvielas, bet arī lielgabala, tad tas tāpēc, ka mēs, Volgas-Donas kanāla būvētāji, mežkopji, kas audzē gigantisku zāļu slēni pret sausajiem vējiem, cilvēki, kas nosargājam Stalingradu un atjaunojam Stalingradu, it kā draudētu uzbrukt Francijas vīna dārzēm, Romas senvietām, tam, kas palicis pāri no Anglijas brīvības un lepības, pat Brazīlijas kafijai un Čīles salpētrēm. Kā gan es, padomju delegāts, lai nemēģinu atklāt to cilvēku nekaitro spēli, kas, noniecinādami un pazemodami veselas tautas, apgalvo, ka tie visa noteikošā vainīgi krievi? Ir vēl viens iemesls, kas spiež mani pieskarties Rietumeiropas valstu nacionālās neatkarības jautājumam: mēs, sen ar citu Eiropas valstu kultūram cieši saistīti krievi kultūras glabātāji, nevaram bez sāpēm, bez sašutuma noraudzīties, ka grīst nabadzība, kā tiek pazemotas mūsu kontinenta lielas un slavenas nācijas. Laudis, kas draud uzbrukt Itālijai, Francijai, Beļģijai, Dānijai, Norvēģijai, Latīņamerikas republikai nacionālajai suverenitātei, mēģina izteļot cietušos par līdzdalībniekiem. Viņi ne tikai liek šķēršļus kultūras un ekonomiskiem sakariem, viņi nomelno tautu labo slavu. Tam jādara gals. Un es gribu skaidri pateikt, ka nekad, nekad mēs, padomju cilvēki, neliksīm vienlīdzības zīmi starp noziedzniekiem un viņu upuriem!

Angļu laikraksts «Times» raksta: «Pat visplašāko uzskatu angļiem jāizjūt instinkti vai nesapmierinātība, kad viņam no amerikāņu policista jāizlīdzas atļauja pārstāģāt angļu zemi.» Amerikāņi panākuši Anglijā savdabīgu «kapitulācijas» režīmu saviem krieviņiem. Konservatīvais Marlovs apakšnamā sacīja, ka angļu karaspēks uzvarētājā Vācijā nebauda tādas tiesības kā amerikāņu karaspēks «sabiedrotajā» Lielbritānijā. Leiborists Silvermens, atgādinājis, ka amerikāņi apšāvuši no ložmetējiem ķīniešu kara gūstekus, kuri iedrošinājušies dziedāt nacionālo himnu, sacīja, ka amerikāņi varēšot nesodītī slepkavot angļus, ja angļu nacionālā himna aizvainošot amerikāņu vīrsnieka vai kareivja dzirdi.

Var uzrakstīt veselus sējumus par Savienoto Valstu iejaukšanos Rietumeiropas un Latīņamerikas valstu iekšējās lietās. Savienoto Valstu sūtītajai kā zemes pārvaldnieki. Ja Anglijā ievēro dažas ārējās pieklājības normas, tad citās valstīs amerikāņu diplomāti un ģenerāļi neapgrūtinā sevi ar etiķeti. Visa Grieķijas prese

bija sašutusi par Savienoto Valstu sūtņa atklātu iejaukšanos vēlēšanu kampā. Valsts departamenta pārstāvis tomēr pastēdizās paziņot par savu solidaritāti ar sūtni. Kas attiecas uz holandiešiem, tad viņiem pat nav tiesības noskatīties lūgas, kuras viņiem patik, Savienoto Valstu sūtņi nesen oficiāli nostostēja dažas «augstu stāvokļa personas», kas bija iedrošinājušas aiziet uz teātri. Šo jautājumu nesaskaņojušas ar amerikāņu sūtni. «United States News and World Report» pastāsta, ka Itālijā amerikāņi anulejuši kādai precīzo aparātu fabrikai izdarītos pasūtījumus, jo šīs fabrikas strādnieku vidū esot komunisti. Kā zināms, Itālijas strādnieku vidū ir ļoti maz cilvēku, kuru amerikāņi var atzīt par «persona grāta». Tātad Savienoto Valstu pārstāvi grib, lai itālieši beigtu būt par itāliešiem. Reizēm iejaukšanās citu valstu iekšējās lietās iegūst tādu raksturu, ko, pat neraugoties uz dailskanīgu vārdu cietinānu, grūti nosaukt par diplomātiku. Visi vēl atceras simts miljonu dolaru atklātu piešķiršanu diversantu atbalstīšanai Padomju Savienībā un tautas demokrātijas valstīs. Bet tāda rakstura darbība tiek pieņemta arī Rietumos. Hesenos zemes premjerministrs atzinis, ka slepkavu bāndu, kura gatavojās likvidēt daudzus socialdemokrātus un liberāļus, noorganizējušas amerikāņu okupācijas varas iestādes. Beļģu laikraksts «Het Volk» raksta, ka Hesenē atklātā banda ir lielas teroristiskās organizācijas, tā dēvēta «Techniska dienesta» filiāle. Šī organizācija līdztekus Rietumvācijai, darbojas Francijā, Itālijā, Beļģijā un Holandē. Bijušais Savienoto Valstu sūtņs Argentīnā Bredena kungs pirms mēneša pateica: «Faktiski ASV nemiļīgi iejaucas citu valstu lietās kā ar nodomu, tā arī bez nodoma... Iejaukšanās propagandas, diplomātiska vai ekonomiska spiediena, iebiedēšanas vai spēka pielietošanas veidā acīm redzot turpināsies, kamēr nepārveidosies cilvēka daba...» Es atļausos piezīmēt, ka, lai gan es dzīli ticu pareizās audzināšanas nozīmei, es nedomāju, ka pasaules tautas var gaidīt, kamēr pārveidosies Bredena kunga un viņa vadītāju daba. Lai pāraudzīnātu šos kungus, vajadzīgi desmiti gadu, bet, ja grūti viņiem kaut ko iemācīt, viņus pagaidām var atradināt cīemos izturēties kā mājās.

Iejaukšanās, par kuru runā Bredena kungs, kļūst aizvien vairāk un vairāk atklāta. Nav vajadzības runāt par Latīņamerikas valstīm, bet pat relatīvi privileģētie un ar savu aukstasinību pazīstamie angļi vairs nevarēja izturēt. «Economist» raksta: «Valstis nevar būt sabiedrotas politiskās un militārās attiecībās, ja tās viena otrai griež rīkli tirdzniecībā.» «Daily Mirror» saka: «Rogas parāsa rikoties ar Angliju kā ar nabaga radniecī. Viņu pamāca, noniecinā vai ignorē.» «Daily Mail» atzīmē: «Ja mēs turpināsim zaudēt savas pozīcijas gan šeit, gan tur, drīz mums vairs nebūs ko zaudēt...»

Francijas republikas prezidenta, kā arī bijušā premjera Erio kunga nesenajās runās izskanēja bažas, kas apņēmušas visdažādākās aprindas Francijā. Francu publicists Laverna kungs runā «Année politique et économique» uzgleznojis tādu ainavu: «Mūsu «federalisti» veikl melo, nosaukdami par Eiropu to, kas tik tikko sastāda mūsu kontinenta rietumu pusl. Ja mums kaut cik rūpētu patiesība, mēs runātu par sašķeltu un sadalītu Eiropu, nevis skaļi atkārtotu melnīgos vārdus «Apvienoto Eiropa»... Vajag tikai apbrāvēt mūsu rietumu zemes vai apstāties Francijā un Vācijā, Itālijā, Beiluksa valstīs, Dānijā, Norvēģijā un mazākā mērā Anglijā, lai pamanītu, ka visās šās valstīs valda īsts amerikāņu protektorāts... Bet rīt, kad atskanēs apdullinošais vērmachta leroču trokšnis, protektorāts īstenībā gūs jaunu veidu: pāri nelaimīgajai Eiropai gulsies vācu-amerikāņu kundzība, jo amerikāņu valdītāju, kuru dara akus cīņa pret Maskavu, ilgots sapnis ir nodot Hitlera mantiniekam un pēcnācējiem tādu pašu varenību, kāda bija nacistu vadītājiem...»

Mēs atceramies īpaļnojošos un nepelnītos vārdus par Franciju un franču tautu, ko izteicis ģenerālis Eizenhauers. Mēs atceramies admirāļa Kerņi zverinātā žurnālista neciešamos spriedelējumus par Itāliju. Atdzīvoties Berchtesgadenas nelvēlīgais lekskōns. Lielākos biznesmenus apvienojušās «ekonomiskās attīstības komitejas» paziņojumā teikts: «Amerikāņu tauta ir ar mieru nest pasaules vadītāja slogu.» Jāšaubās, vai šie biznes-

meņi var runāt amerikāņu tautas vārdā. Bet, ja amerikāņi pat piekristu «nest pasaules kundzības slogu», pasaules tautas nekād nepiekristu verdzības slogam.

«New-York Times» Parizes korespondents raksta: «Ludvika XIV laikā runāja, ka, ja Francija šķauda, tātad visa Eiropa saaukstējusies. Tagad mēs varam teikt, ka, ja šķauda Savienotās Valstis, tad tas nozīmē, ka saaukstējusies visa Rietumu pasaule.» Nav ko teikt. Amerikas valdītāji šķauda pietiekami izteiksmīgi. Te varētu saukt atmiņā krievu parunu: «Katram šķaudīenam veselību nenovēlēsi», taču griebtu pasvirto ko citu. Ludvika XIV Francija devusi Eiropai Paskalu, Rasinu, Moljeru, Lafontenu, Pusenu. Nez vai kāds varēs nopietni runāt par tās valsts kultūras hegemoniju, kura pēdējā laikā aplaimojusi Rietumu pasauli ar plānprātīgu senatoru runām, «Riders Digestu» un mēra blusām. Rietumeiropā dažkārt Savienotās Valstis dēvē par «tēvocī Semu». Tas drīzāk saistīts ar domām par bagātību ieguvuša radnieka maku nekā par viņa garīgo briedumu. Vai nebūtu pareizāk atcerēties krustdēlu, kurš nebeidzis mācīties un paklidis?

To teikdams, es nekādi nevaru apvainot Amerikas Savienoto Valstu tautu, apdāvinātu, enerģisku un strādīgu tautu. Aiz amerikāņiem nav senas vēstures, tātad arī pieredzes, un, kā mēs redzam, viņi ar bēdīgu vieglumu ļauj krāpšanai. Pārāk daudzi no viņiem tic vai arī grib ticēt, ka napalms sarga cilvēka cīņu, ka Mičiganas un Oklahomas iedzīvotāji patiešām palīdz nelaimīgajiem pariziešiem un romiešiem un ka Oksfordas (Misissipi štātā) pilsētas avīzes redaktors, kurš ar viņu ausi kaut ko dzirdējis par Sekspiru un Darvīnu ieskaitījis «sarkanaļos», izglābs īstās Oksfordas universitāti no «austrumu barbariem».

Tācu amerikāņu tautā sāk uz savas ādas izjust kara grūtības, Korejas asinis. Amerikas valdītāji ir izdarījuši visu, lai daudziem šīs zemes pilsoņiem neļautu atbraukt uz Tautu kongresu. Bet, kā pareizi pateica mūsu dārgais priekšsēdētājs Frederiks Zolio-Kiri, idejas oļo bez vīzām. Patiesība par Tautu kongresu aizsniegs miljonus amerikāņu. Viņi uzzinās, ka mēs šeit esam sapulcējušies ne tādēļ, lai nodarītu amerikāņu tautai garīgus vai materiālus zaudējumus, bet vienīgi tādēļ, lai mēģinātu novērst karu. Miljoniem amerikāņu uzzinās, ka padomju tauta negrib ne viņu zemju, ne bagātību, nedz arī viņu sabiedroto zemju, ka tā nedomā graut «amerikanisko dzīves veidu», ka tā gatava sadzīvot mierā ar jebkuru Ameriku neatkarīgi no tā, kādus prezidentus tā izvēl, kāda kārtība tai pa prātam, kas tieši tai liekas par cilvēka esamības ideālu. Agri vai vēl amerikāņu tauta izkļūs no vientuļības, atbrīvosies no baigā murga, ko vieniem izsaukušī lieluma manija, citiem vajāšanas manija. Amerikāņu tautas laimes labad un visu pasaules tautu laimes labad es vēlos, lai tas notiktu agri, nevis vēlu. Tācu citas tautas, un vispirms visas mūsu vecās, daudz pārdzīvojušas un daudz devušās Eiropas tautas nevar gaidīt, kamēr atjēgsies Oksfordas pilsētas (Misissipi štāts) avīzes redaktors. Eiropas tautām ir parādi pagātnes un nākotnes priekšā. To vecēvi un vecēvēvi radījuši valstis, plitības ziņā gars lielas, gan mazas, tomēr visas dīzenas ar sava nacionālā ģenija izpausmi, kas darijušas bagātāku visas cilvēces kultūru tieši ar to, ka Parīzi uzceļusi franči, ka Gēte bija vācietis un ka Servantess nav atraujams no Spānijas sirvants.

Visi, kam dārga cilvēces daudzveidība un garīgā bagātība, ar prieku redz, ka Latīņ Amerikas tautas, kas devušas apbrīnojamu seno acteku vai maiju civilizācijas un Iberijas kultūras kausējumu, tagad var Amerikas Savienoto Valstu rasismam stādīt pretim visu rasu līdzietību, Brodvejas neom un Holivudas trikiem — Brazīlijas un Čīles, Argentīnas un Meksikas vienlīdzīgu cilvēku darbu un varonību.

Tautu kongress sapulcēties dienās, kuras mēs ar pilaām tiesībām varam nosaukt par lielā lūzuma dienām. Amerikas valdītāji sāk saprast, cik iereala ir viņu prātošana par pasaules kundzību. «International News Service» ģenerāldirektors ziņo no Parizes: «Uzticība ASV kā vadītājam starptautiskos jautājumos pašlaik ir pašā zemākajā līmenī... Pat valdību vadītāji piedalās pretamerikanisku noskaņu radīšanā.» «United Press» korespondents pastiprina: «Pretamerikaniskās noskaņas Eiropā pieaug, Francijā

tās sasniegušas ārkārtīgi bīstamu līmeni.» Žurnāls «Time» atzīst, ka Savienotās Valstis zaudē Latīņ Amerikas zemes vienu pēc otras: «Mēs esam zaudējuši Argentīnu, Bolīviu, Gvatemalu, Ekvadoru un, beidzot, Čīli.» Sakarā ar militārajiem pakmiem «United Press» raksta: «Nevar palauties ne uz Brazīliju, pat ne uz Urugvaju.»

Žurnāls «American Mercury» visu vainu novel uz neitralistiem. Saskaņā ar tā vārdiem «neitralisti apdraud Rietumeiropu vairāk nekā komunisti». Protams, kad kareivīgais amerikānis runā par briesmām Rietumeiropai, viņa vārdus nenākas saprast burtiski. «American Mercury» nobažījies par to, ka atjēgušies eiropieši apdraud amerikāņu virskundzību. Patiešām, viens no orgāniem, kas saistīts ar neitralistiem, un tieši «Observer» nesen iznācis ar tādiem apakšvirsrakstiem: «Eizenhauers pārņēmis varu. Lai dzīvo neatkarīgā Eiropa! Viegli! Viegli! Viegli! kas noskaņoti saprātīgi cilvēki, kas sāk pārdomāt bīstamo savienību sekas. Vēl pirms dažiem gadiem daudzi no viņiem ticēja padomju agresijas briesmām. Ieraudzījuši, ka viņus krāpj, ka Rietumeiropai no sākuma piedāvā pusbada dzīvi, bet pēc tam Hirošimas likteni, dažādu valstu patrioti sāk kļūt domīgi, kā izkļūt no Atlantijas pakta tīkla. Ja es lepieks teicu, ka mēs upurus neuzskatām par ļaundariem, es gribu vēlreiz uzsvērt, ka mēs nekād nesajaucsim kopā valstis, kuru teritorijās nav ārzemju karaspēka un kuras godīgi levaro neitralitāti, ar agresijas dalībniekiem. Miljoni cilvēku, kuru «American Mercury» dēvē par neitralistiem, vadās no cildenajām patriotisma jūtām. Bet mums liekas, ka grūti glābties no plūdiem vienai tautai, vieglāk ir, visām tautām apvienojoties, novērst plūdus. Esmu pārliecināts, ka tālredzīgākie neitralisti saprot, ka tikai vienošanās starp piecām lielvalstīm nodrošinās patiesu drošību visām tautām, ka lielām, tā mazām. Neitralisms, ja tas izprasts pareizi, ved uz līdzdalību cīņā par mieru, jo tas, kurš grib izglābt savu paša māju, nevar palikt vienaldzīgs pret to, kas notiek kaimiņu jēlā.

Mums ar neitralistiem var būt dažādi ieskati miera cīņās vispārējo uzdevumu izpratnē, taču, tiklīdz neitralisti nostājas pret agresīviem spēkiem, mēs viņus apsveicam, atbalstām, ejam kopā ar viņiem. Val tad Rietumvācijas neitralistu cīņa nav pamācoša? Tā sākas ar to, ka vācu patrioti paziņoja kara izraisīšanas spēkiem: «Bez mums.» Tā noveda vācu neitralistus līdz tam, ka tagad viņi saka miera spēkiem: «Mēs esam ar jums.»

Neitralisms ir vēl viens Rietumu tautu cīņas par savu neatkarību simptoms. Padomju draudu mītam nebija lemts ilgs mūžs. Pazīstamais amerikāņu žurnālists Lipmans raksta: «Eiropas tautas un to valdības tie Padomju valstij, kad tā saka, ka Sarkanā Armija viņiem neuzbruks. Šī pārliecība likta pamatā pretestības programai pret Atlantijas paktu un ir galvenais pret mums vērstā sašutuma avots.» Žurnāls «Observer» saka, ka tagad, 1952. gada beigās, franču buržuāzija domā citādi nekā pirms pieciem gadiem, tā vairs netic «austrumu iebrukuma» iespējai un saņem pret amerikāņu diktatu. Daudz kas pasaulē izmainījies pēdējā gada laikā. Tieši tādēļ Vinē varēja sanākt nevis Miera piekritēju kongress, bet daudz plašāka asambleja — Tautu kongress. Jā, tagad par miera piekritējiem kļuvušas nevis partijas, nevis strāvas, nevis kustības, bet tautas!

Padomju delegācijas vārdā es lieku priekšā augstajam Kongresam apliecināt visu tautu neatņemamās tiesības uz nacionālo neatkarību, tiesības dzīvot pa savam, nepakļauties svešam pavēlēm. Beļģu vai gvatemaliešu, vai iranietu dzīves veids pelnījis tādu pašu cieņu kā amerikāniskais dzīves veids. Dažādi domājošas tautas var palīdzēt viena otrai, apmainoties ar grāmatām un atklājumiem, ar izejvielām un produkciju. Lai to sasniegtu, nepieciešams ievērot savstarpības principu un atzīt visu suvereno valstu vienlīdzību. Visu valstu drošība jāgarantē ar lielvalstu Paktu, dažādu agresīvu bloku likvidāciju, pastāvošo draudzības un savstarpējas palīdzības līgumu ievērošanu un Apvienoto Nāciju Organizācijas atgriešanos pie principiem, kas likti tās dibināšanas pamatā. Francijā pastāv sens un gudrs teiciens: «Ogļdedzis — saimnieks savā mājā», un lai man atļauts pabeigt ar vārdiem: «Lai dzīvo ogļdedzis — savas mājas saimnieks!»

Tautu miera aizstāvēšanas kongresa AICINĀJUMS piecu lielvalstu valdībām

Nepieciešamība atteikties pielietot varu, kā starptautisku konfliktu noregulēšanas līdzekli, kļūst jo dienas neatliekamāka.

Jau 600 miljonu vīriešu un sievietes visās zemēs, pilnīgi apzinādamies atbildību par saviem parakstiem, parakstījuši prasību par piecu lielvalstu sarunām, lai noslēgtu Miera Paktu.

Daudzu ievērojamu sabiedriskās domas virzienu pārstāvji arī izteikušies par atteikšanos no varas politikas, aizstāvēdami sarunu politiku. Izteicot cilvēces gribu, Tautu miera aizstāvēšanas kongress, kas sanācis Vinē 1952. gada 12. decembrī, svinīgi aicina Amerikas Savienoto Valstu, Padomju Sociālistisko Republiku Savienības, Ķīnas Tautas Republikas, Lielbritānijas un Francijas valdības uzsākt šīs sarunas, no kurām atkarīga miera saglabāšana.

Piecu lielvalstu vienošanās, Miera Pakta noslēgšana darīs galu starptautiskajam saspiļējumam un izglābs pasauli no vislielākā posta.

Tautas prasa to.

Tautu miera aizstāvēšanas kongresa UZSAUKUMS

Sasaukdamā Tautu miera aizstāvēšanas kongresu, Vispasaules miera padome parādīja savu tieksmi apvienot dažādu organizāciju, kustību un virzienu cildēnos centienus. Šīs organizācijas, kustības un virzieni daudzos jaunajos nav vienīgi prātis, bet cenšas panākt saskaņu starp tautām un grib kopīgi cīnīties, lai nepieļautu karu un nodrošinātu mieru.

Brīvā diskusijā pierādīja kongresa vienprātīgo gribu darīt galu varas politikai, kas sagādājusi daudz ciešanu tautām un draud ieņģst cilvēci katastrofā.

Mēs uzskatām, ka starp valstīm nav tādu nesaskaņu, kuras nevarētu atrisināt sarunu ceļā.

Diegan postīt pilsētas un zemes, diezgan krāt nāvējošus ieročus, diezgan sludināt naidu un aicināt uz kariem! Laiks uzsākt sarunas, laiks vienoties!

Mēs griežamies pie piecu lielvalstu — ASV, PSRS, Lielbritānijas, Ķīnas Tautas Republikas un Francijas valdībām, no kurām tik lielā mērā atkarīgs miers visā pasaulē; mēs aicinām tās nekavējoties sākt sarunas par Miera Pakta noslēgšanu.

Lielā atbildībā gulstas uz piecu lielvalstu valdībām. Tautas gaidīs viņu atbildi. Tautas darīs visu, lai uzvarētu sarunu gars.

Mēs prasām nekavējoties izbeigt jebkuru karadarbību Korejā.

Nav nekādu izredžu vienoties, kamēr grūst pilsētas, kamēr plūst asinis. Kad karadarbība izbeigsies, karojošās puses varēs vieglāk vienoties stridīgos jautājumos.

Mēs esam pārliecināti, ka mūsu objektīvo, taisnīgo un humāno prasību atbaidīs visi labas gribas cilvēki.

Mēs prasām arī nekavējoties izbeigt karadarbību Vjetnamā, Laosā, Kambodžā un Malajā, kā arī ievērot šo zemju tautu neapšaubāmās tiesības uz neatkarību.

Mēs prasām izbeigt vardarbību, kuras mērķis ir apspiest likumīgos nacionālās neatkarības centienus tādās zemēs kā Tunisijā un Marokā.

Tautu miera aizstāvēšanas kongress pasludina visu tautu tiesības pašam lemt savu likteni un izvēlēties savu dzīves veidu bez jebkādas iejaukšanās viņu iekšējās lietās, lai arī kā šo iejaukšanos mēģinātu attaisnot. Visu valstu nacionālā neatkarība ir visdrošākā miera ķīla.

Mēs protestējam pret jebkuru rasu diskrimināciju, kas, aizvainodama cilvēka apziņu, palielina karu briesmas.

Mēs esam pārliecināti, ka militāri pakli, kuros spēcīgāka valsts ievēl vājāku, kā arī ārņemju bāzes un ārņemju karaspēks kādās zemēs teritorijā nopietni apdraud šīs zemes drošību, kura var tikt ierauta karā pret savu gribu. Mēs uzskatām, ka valstij, kas nepiedalās nekādā koalīcijā, neuztur ārņemju karaspēku savā teritorijā, jāņem garantijas pret atklātas vai apslēptas agresijas draudiem.

Divi pēdējā kara pērēkļi draud izraisīt jaunu ugunsgrēku Eiropā un Āzijā. Tādu Vācijas un Japānas problēmas var un vajaga atrisināt mierīgu sarunu ceļā. Mēs uzskatām, ka visdziļākajā laikā jānoslēdz ar apvienotu demokrātisku Vāciju miera līgums, kas izslēgtu tās piedalīšanos jebkurā militārā savienībā, kāda vārsta pret kādu citu zemi, ar Vāciju, kur nebūs vietas nacionālam un militarismam, kuri pagātnē sagādājuši tik daudz nelaimas Eiropai. Mēs aicinām noslēgt ar Japānu miera līgumu, kas darīs galu tās okupācijai un atļaus japāņu tautai atgriezties miermīlīgo nāciju saimē! Mēs uzskatām, ka jāatjauno sarunas, kas saistītas ar Austrijas valsts līgumu, kurš atbrīvos šo zemi no ārņemju okupācijas.

Mēs esam iepazīnušies ar ziņojumiem par bakterioloģisko ieroču pielietojšanu, ko snieguši dažādu zemju izcili speciālisti, kuri apmeklējuši Koreju un Ķīnu. Satraukti par šiem ziņojumiem, mēs kategoriski prasām bakterioloģiskā kara izstrādāšanu un visu valstu pievienošanos 1925. gada Ženevas protokolam. Lielie zinātnes sasniegumi nedrīkst kļūt par miljonu neaizsargātu cilvēku iznīcināšanas līdzekli. Mēs prasām arī bez ierunām aizliegt atomieročus, ķīmiskos ieročus un citus civiliedzīvotāju iznīcināšanas līdzekļus.

Mēs nosodām tuvedzīgos cilvēkus, kas apgalvo, ka drudžainā bruņošana varot stiprināt valstu drošību. Mēs esam pārliecināti, ka drudžainā bruņošana, gluži otrādi, pastiprina briesmas visām valstīm, lielajām un mazajām.

Izsakot tautu gribu, mēs prasām, lai nekavējoties uzsāktu sarunas par atbrūnošanu, kural jābūt taisnīgai un nevis vienpusīgai. Mēs esam pārliecināti, ka efektīva starptautiska kontrole dos iespēju izdarīt vispārēju, vienlaicīgu, pakāpenisku un proporcionālu atbrūnošanu.

Mēs atbalstām visu tautu pārstāvju vēlēšanu, kuri prasa pēc iespējas drīzāk atjaunot materiālo un kultūras vērtību apmaiņu starp valstīm. Šķēršļi ārējā tirdzniecībā, zinātnes, literatūras un mākslas sasniegumu apmaiņā traucē cilvēces labklājību un progresu.

Mēs uzskatām, ka ANO Statūti dod drošības garantiju visas pasaules valstīm, bet šo Statutu gars un burti ir pārkāpti. Mēs prasām, lai Ķīnas Tautas Republika ieņemtu vietu, kas tai pienākas Apvienoto Nāciju Organizācijā. Mēs prasām arī uzņemt Apvienoto Nāciju Organizācijā 14 valstis, kurām līdz šim atņemta iespēja pacelt viru savu balsi.

Mēs prasām, beidzot, lai ANO atkal varētu kļūt par tādu vietu, kur valdības vienojas, un lai tā valrs nepieviltu cerības, kādas ar to saista visas pasaules tautas. Tautas grib dzīvot mierā, neatkarīgi no tā, kādā sabiedriskā iekārta ir viņu zemēs un kāds ir viņu augstākais ideāls. Karu lenist visas tautas, kara ēna krit uz visiem šūpoliem. Tautas var grozīt notikumu gaitu, atdot cilvēkiem pārliecību, ka rītdiena būs mierīga.

Mēs aicinām pasaules tautas cīnīties par sarunu un saskaņas garu, par cilvēku tiesībām uz mieru!

Visā pasaulē lai valda miers

19. decembrī Vinē beidza darbu Tautu miera aizstāvēšanas kongress. Tajā piedalījās pie 2000 delegātu no vairāk nekā 60 valstīm, visdažādāko profesiju un uzskatu laudis: rakstnieki, ārsti, arodbiedrību darbinieki, deputāti, zinātnieki, karavīri, garīdznieki, uzņēmēji. Par to vai citu formulu kongresā bieži vien izcēlās karstas debātes. Taču galvenajā jautājumā visi bija vienīgi prātis: cilvēce jāpasargā no kara posta, jānodrošina ilgstošs miers. «Nepieciešams mobilizēt visus laudis miera aizstāvēšanai, lai rīt viņus nemobilizētu karam», — teica itāļu delegācijas loceklis Tera-

nova Kongresa atklāšanas dienā. Šī doma skanēja cauri visu delegātu runām. Jāizbeidz karš Korejā, jāatrisina Vācijas problēma, jālikvidē koloniālais jūgs, kas ir viens no karu iemesliem, jāizvērs kulturalie un ekonomiskie sakari starp tautām. Jānoslēdz Miera Pakts starp piecām lielvalstīm — tādas ir visas pasaules vienkāro lauzu prasības, un viņi ar sasprindzinātu interesi atstājas dienas sekoja Kongresa gaitai, kur šie jautājumi tika vispusīgi izdiskutēti un apspriesti. Kongress, kā izteicās profesors Ambrozio Donini, lika pamatus jauna vārda diplomātijai — tautu dip-

lomatijai, kuras mērķis ir iznīcināt ienaidu un melus, radīt savstarpējas saiprašanās atmosferu.

Kongresa pieņēma svarīgus lēmumus: rekomendācijas par nacionālās neatkarības un tautu miera nodrošināšanu, par pašreiz notiekošo karu izbeigšanu un par starptautiskā saspīlējuma mazināšanu, kā arī uzsaukumu visām tautām un aicinājumu piecām lielvalstīm.

Nav šaubu, ka šie lēmumi vēl vairāk stiprinās miera cīnītāju rindas visā pasaulē, būs jauns solis ceļā uz ilgu mieru un draudzīgu sadarbību starp tautām un valstīm.

ROMANS PAR PAGRĪDES VARONĒM

E. DAMBURS

Padomju literatūrā vajadzīgi un nozīmīgi ir visi vārda mākslas žanri. Tādēļ jau labi sen tajā attīstās arī savdabīgais piedzīvojumu žanrs, kurā daudzveidīgā, dažādām situācijām, dramatisma bagātā dzīves īstenība guvusi spilgtus attēlojumus jau desmitiem saistoši uzrakstītās grāmatās.

Protams, padomju piedzīvojumu, tāpat zinātniski fantastiskajiem stāstiem un romāniem nav un nevar būt nekā kopēja ar buržuāziskās literatūras ražojumiem, kur ceļotāju, jūras braucēju un piedzīvojumu meklētāju vietā tagad redzams brutāls lielceļu bandīts, gangsters un rikļu griezijs, kas kļuvis par galveno varoni. Ar šādu tēlu palīdzību amerikāņu, angļu un franču reakcionārie skribenti cenšas izaudzināt mūsdienu «pārcilvēkus», kas, acu nepamirkšķinot, spējīgi slepkavot bērņus un sirmgalvjus.

Padomju literatūrā arī piedzīvojumu žanrs kalpo cildēnam mērķim — audzināt jaunatni padomju humanisma garā, rosināt tani labākās jūtas, izkopt tās drosmi, iniciatīvu, rakstura stingrību, biedriskas savstarpējas attieksmes, izturību cīņā pret Padomju Dzimtenes ienaidniekiem.

Latviešu padomju literatūrā šis žanrs maz izkopts, lai gan tā elementi atrodamī labāko mūsu prozaiķu A. Upīša, V. Lāča u. c. atsevišķos stāstos un romānos.

Pēdējos gados šajā prozas novadā sakūsi darboties divi jaunākie paaudzes autori — Anatols Imermanis un Gunārs Cīrulis. Viņu pirmais kopējais darbs «Parole USSR» modināja lasītāju interesi, lai gan kritika norādīja arī uz daudziem šī vēstījuma trūkumiem un nepilnībām.

Tagad mūsu priekšā viņu abu otrais romāns — «Dzīvoklis bez numura». Tajā aprakstītie notikumi risinās Tēvijas kara gados, galvenokārt hitleriešu okupētajā Latvijā, Rīgā, atskaitot īsas starpepizodes, kuras rāda Berlīnes gestapo, padomju partizāņu gaitu ainas Latgales mežos. Romāns noslēdzas ar Rīgas atbrīvošanas gieznu: Padomju Armijas straujais stratēģiskais manevrs neļauj fašistiem realizēt velnišķīgos pilsētas izpostīšanas plānus, paglābj tūkstošiem darbaļaužu dzīvību.

Jāteic, ka G. Cīrulis un A. Imermanis, kā to secina arī V. Kapažs savā recenzijā («Karogs», 1952. g. 9. nr.), jaunajā romānā spēruši daļradē krietnu soli uz priekšu. Tajā nav valrs tik daudz to neticamo, pārstēdzošo nejaušību, ar ko sastopamies viņu iepriekšējā darbā. Autoriem samērā labi izdevies notēlot grūto un varonīgo cīņu, ko okupācijas gados Latvijā veica darbaļaudis, kas nešaubījās par fašisma bojā eju. Romānu apstaro galīss optimisms, kvēla ticība padomju laimīgai uzvarai, kuras labad laudis spēja paciest drausmās mokas gestapo cietumu pagrabos, droši skatījās nāvē acis, zinādami, ka idejas dzīvāis gars stiprāks par svina lodēm. Jānis Daugavietis visgrūtākajā brīdī, kad tam valrs it kā nav cerību no hitleriešu nāgiem izkļūt brīvē, saka:

«... Daudz kas vēl palicis nepadarīts. Bet man ir mierinājums, ka biedri pabeigs to, ko es neesmu paguvu veikt līdz galam. Viņi uzbūvēs to celtni, kural mēs esam līkuši pamatu, viņi pieredzēs komunismu.» Tā var runāt cīnītājs, kura darbs neiet zudumā, jo to turpina biedri.

Šis optimistiskais pacēlums samānāms visā grāmatā un uzlietojams kā

autoru sasniegums. Romāna darbības centrā redzam komunistu Jāni Daugavieti, kam partija uzticējusi vadīt Rīgā tipografiju, kura strādā nelegāli. Šo tēlu autori izmējuši pietiekami spilgti, vietumis pat siltām krāsām, kā nelokāmu tēraudstipra kaluma cīnītāju, kas atbildīgi un brīdīgu pilno pienākumu veic priekšzīmīgi. Daugavietis labi pazīst konspirācijas mākslu, tāpēc fašisti lien vai no ādas laukā, lai to notvertu, kas viņiem izdodas tikai isi pirms Sarkanās Armijas ienākšanas Rīgā.

Autori darījuši pareizi, pašatizliedzīgā komunistu tēlu padziļinot psiholoģiski, parādot arī viņa tiri individualos pārdzīvojumus, piemēram, intīmu pleistīnu Daugavieša jūtu pasaulei pēdod viņa un mediolniskā dienesta majora Nadeždas Cvetkovas personīgās attieksmes. Labi tas attēlots vietā, kur Daugavietis elegiski noskapa dūngo lemīnotu dziesmiņu un tās aizmirštos vārdus atzīvoja ar pašsacerētiem: «Ne olivars, bet šautene tev saujā, ne kastanetes — kanonāde skan.» Apšveicami, ka autori centušies izvairīties no trafarieta un schematisma komunistu tēla atveidošanā. Parādīdami Daugavieti kā cilvēku, kura drosmē un izturība izaug un norūdās pārbaudījums, pārvarot grūtības, sava rakstura vājākās iezīmes, viņi vienmēr paturējuši verā dzīves īstenību.

Pārliecinoša arī Nadežda, kura, nekatoties uz sava rakstura lirismu, izšķirošos brīžos spēj būt ista cīnītāja. Tāpat arī pārējo padomju patriotu — jaunlešu Skaidrites Svempes, Erika Krapovska, strādnieces Elizās Svempes, dzelzceļa mašinista Kārļa Embera, pārdevejas Kristīnes Zemītes, VEFA mehanika Kalnapūra, liepānieka Kulenbergā, grāmatu izplatīšanas kantora vadītāja Visvalža Burtneka, rīcība un gaitas valdzina lasītājus. Pozitīvo varoņu galerijā, kā redzams, visai plaša. Protams, ne visi tēli pietiekami individualizēti — daži pavid tīkal epizodiski, lai gan katram no tiem autori devuši savu raksturīgu vilcēnu.

Romānam «Dzīvoklis bez numura» tomēr ir vairāki nopietni trūkumi, vispirms kompozīcijā, kural vietumis pie-trūkst vienotas līnijas. Notikumu ainas bez dziļāki pamatotas pārejas mainās gandrīz kaleidoskopiski. Te esam Liepājā, te Latgales mežos padomju partizāņu nometnē, tad atkal Rīgā gan gestapovieša Raup-Dimensa kabinetā, gan pagrīdes tipografijā, gan citā dzīvoklī Vecpilsētā. Tik īsam romānam tāds darbības vietu daudzums nenāk par labu, piedod saraustītu iespaidu.

Romānā nepietiekami izveidots galvenais — Daugavieša tēls. Lasām un nesaprotam, kā šis piedzīvojotāis revolucionārs var tik maz rūpēties par noteiktu, mērķtiecīgu savas darbības plānu. Viņš it kā palaujas vienīgi intulcijai, pat nejaušībām, sak, gan jau redzēsim, kas tur īnāks. Piemēram, Daugavietis brauc uz Liepāju bīstamā uzdevumā. Viņš, jau vilcienā sēžot, vēl nezina, kā isti rikosies: «Cits viņa vietā droši vien būtu domājis par priekšā stāvošo uzdevumu, apsvērtu visas iespējas un izstrādātu noteiktu rīcības plānu. Daugavietis nebija schemu cie-nītājs... Tikal iepazīstoties ar kon-

kreiem apstākļiem, varēja spriest par tālāko darbību.»

Šis situācijas notēlojums izskaidro to, kāpēc romānā tik bieži nākas satapties ar nejaušībām, neparedzētiem gadījumiem, kāpēc nevis darbības nepieciešamība, bet autoru pašu labā gribā izšķir viena vai otra varoņa likteni. Īpaši tas sakāms par romāna noslēgumu, lai gan revolucionāro cīnītāju iekrišana un apcietināšana, tāpat Visvalža Burtneka izbēgšana visumā notēlota pārliecinoši. Nadežda let bojā Reimera šelas moku kambaros. Viņa mirst kā ista padomju patriote — visgrūtākajā brīdī, kad viņu brīdīsmīgi spīdzina, tā ne ar pusplēstu vārdu nenodod savus biedrus. Viņas uz kameras sienas atstātās uzraksts: «Es mirstu par Padomju Latviju, es mirstu par...» skopi, bet dziļi patiesīgi raksturo padomju sievietes garīgo cēlumu, viņas dzīlīgo naidu pret hitleriešiem. Turpretī Daugavieša laimīgā izglābšanās notiek tik pēkšņi, pārstēdzoši, ka lasītājam negribot jāse-cina: notikumu gaitā lejauca paši autori, viņu iepriekšējais nodoms bijis ļaut let bojā Nadeždu, pašā pēdējā brīdī izglābt Jāni Daugavieti. Tādēļ viņa izglābšanās nav pienācīgi moti-vēta.

Komunistiskās partijas organizācijas, to paši atbildīgākie darbinieki organizēja un vadīja visas padomju tautas varonīgo cīņu pret fašistiskajiem iebrucējiem. Šo dzīves īstenības svarīgāko tēmu romānā «Dzīvoklis bez numura» autori nav spējuši pacelt vajadzīgajā spilgtumā. Viņu atspoguļotie momenti, piemēram, kad LKP Centrālās Komitejas sekretārs 1941. gada 25. jūnijā dod Daugavietim partijas uzdevumu — palikt un strādāt Rīgā, kad viņš Maskavā bataljona komisaram Avotam stāsta par Daugavieša panākumiem pagrīdes darbā, kāda tam prethitlerisko uzsaukumu, kas saņemts no okupētās Rīgas partizāņu štābā, tāpat citas ainas ne tuvu neatklāj partijas vadošo lomu, neparāda tās organizāciju konkrēto palīdzību padomju partizāņiem un pagrīdes cīnītājiem. Bet tikai vienmēr jūtot partijas vadību, saņemot tās norādījumus un vispusīgu atbalstu, varonis var izprast un pildīt savu vietu lielajā cīņā.

Plaša vieta romānā ierādīta ainām, kuras redzams, cik daudz nācās organizēt tieši uz vietām, atrodot un audzinot kaujinieku kadrus no dažādiem iedzīvotāju slāņiem. Tādi romāna tēli kā Apse, kas izrādās par neapdomīgu cilvēku, jo viņš cīnījās rūpīgi nepārbauda, kā Liepājā «Sarkanā metalurga» strādnieks Blūks, kam nākas pārdzīvot šaubīšanos un «svārstīšanos, liecina, ka arī šajā darbā nācās pār-varēt daudzās grūtības, līdz norūdījās izturēti cīnītāji, par kādiem kļūst arī Zemīte, Svempe, Embers un citi.

Autori devuši realistiskus padomju tautas ienaidnieku — fašistisko iebrucēju un viņu algotņu — latviešu buržuāzisko nacionālistu tēlus, kas «visas pasaules lieluzņēmēju interešu kopības» vārdā atbalstīja Hitleru un šodien ir gatavi atbalstīt kuru katru dieva dotu agresoru, ja tās viņu labā pūlas izraisīt karu pret Padomju Savienību un tautas demokrātijas zemēm.

A. Imermanis un G. Cīrulis prot izvēlēties svaigu, aktuālu tēmu, prot to interesanti risināt. Viņu tālākās sekmes piedzīvojumu žanrā, kur viņu talants nav apšaubāms, kāpinās centīgs, neatlaidīgs darbs.

VAIRĀK LABU FILMU

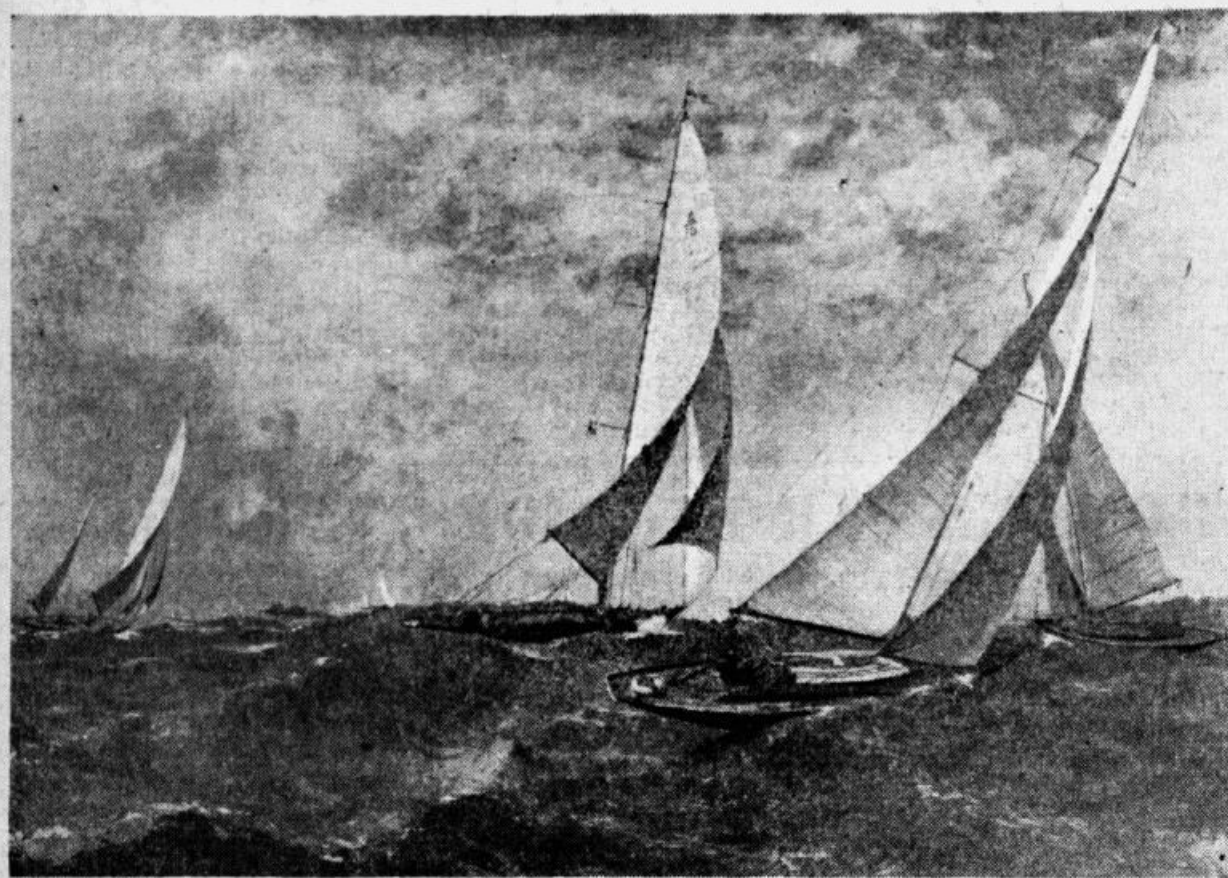
Ar PSRS Ministru Padomes lēmumu vairākām republikāniskajām kino studijām, to starpā arī Rīgas mākslas un hronikālo filmu kinostudijai tagad piešķirta pilnīga patstāvība scenariju apstiprināšanā, filmu radīšanā un galīgo variantu pieņemšanā.

Rakstniekiem tas uzliek par pienākumu radīt pietiekamu daudzumu scenariju, bez kā nav iespējama filmu

izgatavošana. Lai aktivizētu kinodramaturģijas žanru latviešu padomju literatūrā, šinis dienas Rīgā ieradās Vis-savienības Padomju rakstnieku savienības Kinokomisijas biroja loceklis, scenarists, Staļina premijas laureāts K. Isajevs un PSRS mākslas filmu ražošanas Galvenās pārvaldes galvenais redaktors A. Vitenzons, kas no-lasīja virkni lekciju par kinodramatur-

ģijas jautājumiem, konsultēja jaunos scenaristus un deva praktiskus norādījumus rakstniekiem, kas jau strādā pie filmu scenariju radīšanas. Kā zi-nāms, A. Brodele raksta scenariju mākslas filmai «Sirdsapziņa», kas jau tuvu nobelgumam, pie scenarija fil-mal par padomju tirdzniecības floti strādā A. Imermanis un G. Cīrulis.

Latvijas mākslinieku darbi Vissavienības izstādei

Ed. Kalniņa gleznas «Baltijas IV buru laivu regata» reprodukcija

V. Valdmāņa ilustrācija Viļa Lāča romānam «Uz jauno krastu».

Uz Vissavienības 1952. gada tēlotājas mākslas izstādi Maskavā nosūtīti vairāki Padomju Latvijas mākslinieku darbi, to vidū Staļina premijas laureata O. Skulmes glezna «V. I. Leņins LSDSP IV kongresā Briselē», LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Ed. Kalniņa glezna «Baltijas IV buru laivu regata»,

gleznotāja V. Kozina glezna «Pie pārbrauktuvē», tēlnieku A. Briedes un J. Brieža veidotie V. I. Leņina un J. V. Staļina monumenta projekti, tēlnieces L. Rezvskas skulptūra «Pionieri», kā arī grafiķu U. Skulmes, I. Kuzkovska, V. Valdmāņa un citu darbi.

Simfoniskais koncerts

Nesen klausījāmies simfonisko koncertu, ko diriģēja LPSR Valsts operas un baleta teātra galvenais diriģents Leonīds Hudoļs. Šai koncertā ridiniekli pirmo reizi iepazīs ar L. Hudoļsu kā ar koncertdiriģentu. Diriģentam izdevās radīt vairākus interpretācijas ziņā tikamus muzikālus mirkļus (Kajlīnova I simfonijas II daļā, Makarova svitas «Varoņupe» III daļā), taču visumā diriģenta sniegums klausītājus neapmierināja. Monotons atskaņojums, ko palaikam pārtrauca pārspīlēti ātri vai lēni tempi, bija koncerta galvenie trūkumi.

Makarova svitu «Varoņupe» atskaņoja simfoniskais orķestris, Valsts koris un solisti — A. Valdēna, E. Volšteine, P. Grāvelis un D. Amtmane (mākslinieciskais vārds).

E. Volšteines dziedājums muzikalajā ziņā klausītājus pārliecināja. Sīrsnīgs bija arī A. Valdēnas priekšnesums. Jaunās mākslinieces balsij tikams tembrs, izlīdzinātas reģistru pārejas un nesamākslotība dziedājumā. P. Grāveļa parasti nevainojamā priekšnesumā šoreiz bija vērojama paviršība, kas jo sevišķi jūtama «Celtņieku dziesmas» atskaņojumā. Pabāli bija arī LPSR

Valsts Akademiskā Dramas teātra aktrises D. Amtmanes lasījumi.

LPSR Valsts kora (mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieks Jānis Ozoliņš) līdzdalība mūsu simfoniskās muzikas dzīvē apsvēlcama. Šīs dienas, kad kora kolektīvs atzīmēs savas darbības desmit gadu jubileju, gribas sevišķi uzsvērt kora paveikto darbu muzikas propagandā un plašu tautas masu audzināšanā. Taču tālī pašā laikā ar sarūgtinājumu jākonstatē, ka mūsu muzikas dzīves vadošās iestādes — it sevišķi LPSR Valsts filharmonija, nav spējuši līdz pilnībai izmantot kora plašās iespējas. Valsts kora repertuārā ir daudz kapitaldarbi: Haidna oratorija «Gadalaiki», Bethovena IX simfonijas fināls, Sostakoviča, Arutjunjana, Skultes, Jāzepa Mediņa u. c. komponistu vokāl instrumentāli skaņdarbi, latviešu klasiku Dārziņa, Meingaila, Vitola, tāpat arī padomju komponistu dziesmas, bet viss šīs daudzveidīgais repertuārs līgas muzikas dzīvē reti kad tiek parādīts. Katrā ziņā jāprasa, lai Valsts koris biežāk piedalītos simfoniskajos koncertos.

O. Grāvelis

Vērtīgs kamermuzikas vakars

Nesen muzikas cienītājiem bija iespējams noklausīties reti atskaņotus ģenialā krievu komponista Rachmaniņova klavierduetus, reizē iepazīstoties ar divām jaunām pianistēm — LPSR Valsts konservatorijas šā pavasara absolventēm — prof. N. Dauges audzēkni Dainu Graubiņu un doc. I. Kalniņa audzēkni Dainu Vilpu. Jaunās mākslinieces ar savu spēli demonstrēja daudzsoļošu pianistisku gatavību. Ne velti D. Vilpa izturējusi konkursu un uzņemta ar Leņina ordeni apbalvotās Rimska-Korsakova vārdā nosauktās Leņingradas Valsts konservatorijas aspirantūrā.

Abu mākslinieču radošā sadarbība veidojusies Valsts konservatorijā doc.

H. Brauna kameransambļa klasē. No šejienes arī izaugusi tēlcamā ansambļa izjūta, kas nevainojama tiklab ritmiskā, kā arī muzikalajā plāksnē. Jāpiebilst, ka atbildīgā programma (it sevišķi simfoniskās dejas, svīta Nr. 2 un dejas no operas «Aļeko») tika veikta tehniski spoži izpildījumā.

Jaunās pianistes pieder pie tiem mūsu nedaudzajiem «drosmīgajiem» māksliniekiem, kas pēc Konservatorijas beigšanas turpina aktīvi darboties uz koncertestrādes. Šo drosmi vēlam nezaudēt arī turpmāk, jo tikai ciešs kontakts ar plašu klausītāju saimi var dot jaunam māksliniekam stimulu tālākam darbam savu spēju pilnveidošanā.

A. V.

Latviešu muzikas koncerts Igaunijā

Sekojošā Igaunijas PSR Radiokomitejas aicinājumam, Tallinā nesen viesojās diriģents Edgars Tons un čellists Ernests Bertovskis. Kopā ar J. Vitola simfoniskajiem darbiem igauņu klausītājiem tika demonstrēti arī latviešu

padomju komponistu sacerējumi — Staļina premijas laureata Margāra Zariņa oratorija «Valmieras varoņi» un Jāņa Ķepiņa čello koncerts. Latviešu muzikai veltītais simfoniskais koncerts guva atzinīgu novērtējumu.

Tautas dziesmu koncerti

Cēsu Skolotāju instituta rošīgais koris diriģentu Viksnas un Cepuriša vadībā iestudējis plašu un interesantu padomju tautu dziesmu programmu, kurā uzņemts pāri par 20 krievu, gruzīnu, latviešu, igauņu, lietuviešu, moldavu populārāko tautas dziesmu. Koncertā Cēsis, programmas pirmatskaņojumā, klausītāju īpašu atsaucību guva gruzīnu dziesmu «Kur tālēs plūst

Aragva» un «Jāntārpīņš», tāpat igauņu «Audēju dziesmas» un «Tuljaka» veiksmīgie izpildījumi.

13. decembrī koris viesojās Līgatnes papīrfabrikā. Pirms koncerta, kas notika fabrikas strādnieku klubā, dziedātāji — topošie skolotāji iepazīs ar papīra ražošanas procesu.

E. Celms

Buržuaziskie nacionalisti — Latvijas vēstures viltotāji

Ievēriības cēlīgs notikums Padomju Latvijas vēstures zinātnē ir rakstu krājuma «Buržuaziskie nacionalisti — Latvijas vēstures viltotāji» iznākšana, ko sagatavojis Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Vēstures un materiālās kultūras institūta zinātnisko darbinieku kolektīvs. Krājumam ir neapšaubāmi aktuāla nozīme, un tas uzskatāms par svarīgu ieguldījumu ideoloģiskā darba uzlabošanā mūsu republikas darbajaužu masās.

Biedrs Maļenkovs VK(b)P Centrālās Komitejas pārskata referātā partijas XIX kongresā uzsvēra, ka «pie mums vēl saglabājušās buržuaziskās ideoloģijas atliekas, privatizācijas psiholoģijas un morāles paliekas. Šīs paliekas neatmirst pašas no sevis, tām ir visai sīkta dzīvība, tās var augt un pret tām noteikti jācīnās». Mums paldīgu uzskatu un priekšstatu atdzīvošanās notiek tur, kur atslābst uzmanība ideoloģiskās cīņas jautājumiem. Partijas XIX kongress prasa nemīlīgi nenogurstoši atmāskot it visas marksismam svešās ideoloģijas izpausmes.

Svarīgs iecirknis cīņā pret mums maldīgo ideoloģiju ir buržuaziskā nacionālisma palieku izdeidēšana, par kurām J. V. Staļins teicis, ka tās ir «galvenais idejiskais šķērslis marksistisko kadru, marksistiskā avangarda izaudzināšanai mellenēs un republikās».

* «Buržuaziskie nacionalisti — Latvijas vēstures viltotāji». Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, Rīga, 1952. g.

Cīņa pret buržuaziskā nacionālisma paliekām sevišķi aktuāla jaunajās padomju republikās, tajā skaitā arī Padomju Latvijā. Savas noziedzīgās kundzības 20 gados latviešu buržuaziskie nacionalisti salīdzēja masu apziņu ar reakcionāru buržuazisku ideoloģiju, centās iepatēt tautā bezdzimtenes kosmopolitisma idejas un verdzisku zemnieku kapitalistisko Rietumu satrūnējumus, samaitājošās kultūras priekšā. Pērkamie pseidozinātnieki, tādi kā A. Svābe, A. Tentelis, F. Balodis, Fr. Zālītis u. c., izdabājot saviem saimniekiem — kapitalistiem, sistematiski nodarbojās ar latviešu tautas vēstures nekaunīgu viltotāšanu. Viņi notušeja šķiru pretrunas Latvijā, visvisādiem līdzekļiem cenšoties sagrozīt un izkropļot darbajaužu masu revolucionārās cīņas jēgu un nozīmi. Buržuazisko nacionalistu nometnes «vēsturnieki» palīdzēja kapitalistu šķirai nostiprināt tās asiņaino kundzību.

Tāpēc viens no svarīgākajiem Padomju Latvijas vēsturnieku uzdevumiem ir nesaudzīgi atmāskot buržuaziskie nacionalistiskos viltotumus latviešu tautas vēsturē. Nemīlīgai cīņai pret Latvijas vēstures viltotājiem ir svarīga nozīme darbajaužu masu apziņas atbrīvošanā no kapitalisma paliekām, no vecās sabiedrības aizspriedumiem un kaitīgajām tradīcijām.

Rakstu krājums «Buržuaziskie nacionalisti — Latvijas vēstures viltotāji» ir pirmais nopietnais mēģinājums

no marksisma pozīcijām ar asu zinātnisku kritiku vērsties pret buržuaziskie nacionalistiskajām koncepcijām latviešu tautas vēsturē. Krājumā atmaskota latviešu buržuazisko vēsturnieku aplamā, kaitīgā, antizinātniskā metodoloģija, kurai pamatā ir reakcionārā idealistiskā filozofija, kas noliedz sabiedriskās attīstības likumsakarību objektīvo raksturu.

J. V. Staļins savā ģenialajā darbā «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā» uzsver, ka «zinātne nevar dzīvot un attīstīties, neatzīstot objektīvās likumsakarības, nepētot šīs likumsakarības». Vēstures zinātņu doktora J. Zuša rakstā, kas ievada krājumu, pārliecinoši parādīts, ka A. Svābe, A. Tentelis un pārējie buržuazisko nacionalistu nometnes pseidozinātnieki mēģināja noliegt vēstures likumu zinātnisko nozīmi un visvisādi centās izplatīt domu, ka cilvēks esot bezspējīgs «neizskaidrojamā iracionālā likteņa» priekšā.

«Svābe, — raksta autors, — faktiski noliedz vēstures zinātnes būtību un nozīmi, jo nekāda vēstures zinātne nav domājama atrauta no sabiedrības attīstības likumiem, bez cenšanās nodibināt kauzālas attiecības starp vēstures faktiem».

Sabiedriskās attīstības objektīvo likumsakarību atzīšanas vietā latviešu buržuaziskie nacionalisti pūlējās pierādīt, ka tautu vēstures galvenais virzītājspēks esot «nacionalisms». Tādē-

jādi A. Svābes, A. Tentela un pārējo buržuazisko pseidozinātnieku vēstures pētniecības metodoloģija jau pašos pamatos bija aplama un kaitīga. Atmaskojot A. Svābes pseidozinātniskos rakstus, J. Zutis norāda, ka to mērķis bija aizstāt latviešu tautas vēsturi ar valdošo aprindu vai atsevišķu personību vēsturi un notušet darbajaužu masu šķiru cīņu pret ekspluatatoriem.

Buržuaziskie nacionalisti rupji viltotja un noliedza vēstures gaitā izveidojušos latviešu tautas ekonomiskos, politiskos un kultūras sakarus ar lielo krievu tautu. Viņi slēpa milzīgo pozitīvo lomu, kāda bijusi krievu tautai visā Baltijas tautu vēsturē, un mēģināja noklusēt vai nopulgot šo tautu kopīgo cīņu pret svešzemju iebrucējiem un verdzinātājiem. A. Svābes, A. Tentela, Fr. Zālīša un pārējo vēstures viltotāju nacionalistiskajām koncepcijām bija tiešs pretpadomju raksturs, tās kalpoja nacionālās nesatības kurināšanai starp latviešu un krievu tautām.

J. Zutis savā rakstā norāda, ka latviešu buržuazisko nacionalistu nometnē izperinātie «vēsturnieki» bija arī bezdzimtenes kosmopolitisma sludinātāji. Viņi izplatīja latviešu tautas vildīgo reakcionāro ideoloģiju, kas tagad ir amerikāņu un angļu kara kurinātāju arsenālā. Atspoguļojot Latvijas buržuazijas un tās angļu un amerikāņu saimnieku kosmopolitiskās nostātnes, A. Svābe, A. Tentelis, F. Balodis un citi viltus zinātnieki sludināja teoriju par «buržuaziskās civilizācijas» vispārējo, visu aptverošo raksturu, kas nepazīstot nacionālus ierobežojumus, un aicināja atvērt šai «civilizācijai»

visas durvis un robežas. Viņi sevišķi nopūlējās pierādīt, ka Latvija esot pasaules buržuaziskās «civilizācijas» sastāvdaļa un ka tāpēc tai vajagot orientēties uz Rietumiem. J. Zutis atmasko šīs latviešu buržuazisko vēsturnieku nacionalistiskās un kosmopolitiskās koncepcijas un parāda, ka tās kalpojušas pretautiskā buržuaziskā režīma balstīšanai Latvijā.

E. Šnore savā rakstā kritizē buržuaziskā archeologa F. Baloža un viņa «skolas» nacionalistiskās, antizinātniskās koncepcijas, ar kuru palīdzību buržuazijas kundzības laikā sagrozīta latviešu tautas senvēsture.

Ar bagātīgu faktu materiālu piesātinātu, vērtīgu rakstu krājumam devis vēstures zinātņu kandidāts A. Drīzulis. Tajā atmaskots, kā buržuaziskie nacionalisti izkropļojuši «Ledus kaujas» nozīmi latviešu tautas vēsturē. Autors parādījis latviešu tautas kaujas nostiprināto draudzību ar lielo kaimiņu austrumos — krievu tautu.

Vēstures zinātņu kandidāts M. Štepermanis kritizē buržuaziskie nacionalistiskos izdomājumus par tā dēvētajiem «zviedru zelta laikiem» Latvijā XVII gadsimtā. Rakstā uzsvērts, ka, idealizējot zviedru kundzību Latvijā, latviešu buržuaziskie vēsturnieki izvērsās pretkrievu propagandu.

Ievērojama vieta krājumā ierādīta jautājumam par latviešu buržuaziskās nācijas veidošanos, kas pirmo reizi aplūkots Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas īstenā locekļa K. Strazdiņa rakstā. Autors vadījies no nācijas klasiskās definīcijas, ko devis J. V. Staļins: «Nācija ir vēsturiski izveidojusies stabila

Turpinājums 5. lapa pusē

«PIRMS VĒTRAS»

P. Maļarevskā lugas inscenējums Akademiskajā Dramas teātrī

J. PABERZS

raktuvju strādnieku streiku un cariskās reakcijas asiņaino izrēķināšanos ar streikotājiem.

Pēterburgas avīzē «Zvezda» 1912. gada 19. aprīlī publicētajā rakstā «Sakustējās» biedrs Staļins, raksturodams Lenas notikumus, teica: «Sakustējās!»

Viss jaunais un postīgais, kas bija mūsdienu režimā, viss, ar ko slimoja daudz cietusi Krievija — viss tas sakopojās vienā faktā, notikumus pie Lenas.

Lūk, kāpēc tieši šāvienī pie Lenas bija signāls streikiem un demonstrācijām.

Citā vietā biedrs Staļins vēstīja Krievijas strādniecībai:

«Pēterburgā un Maskavā, Rīgā un Kijevā, Saratovā un Jekaterinoslavā, Odesā un Charkovā, Bakū un Nikolajevā — viscaur, visās Krievijas malās strādnieki ceļ galvu, lai aizstāvētu savus pie Lenas nogalinātos biedrus.

«Mēs esam dzīvi, kūsā mūsu sarta asinis neizšķiestu spēku ugunī!»

Sos izsmieļošos un precīzos Lenas notikumu un to nozīmes raksturojumus režisors pareizi izraudzījies par izrādes idejiskā un sceniskā atrisinājuma atslēgu.

Strādnieku dzīves drausmo apstākļu notelūjumā, kapitalistu un žandarmu ledzīvošanās kāres un varmācības atmākojumā, jāatsedz «viss jaunais un postīgais», kas tā laika Krievijā bija sasniegjis pašu kulmināciju. Un tam pretim asi un reljefi jānostāda strādniecības cīņas spara, apzinīguma un solidaritātes nemīlīgais pieaugums, jāliek skatītājam izjust, ka ne tikai Lenas, bet visas Krievijas strādnieku «sarta» asins kūsā neizšķiestu spēku ugunī, ka Lenas zelta un varonīgā cīņa atbalsojusies visu Krievijas progresīvo cilvēku sirdīs. Tāds ir idejiskais uzdevums, ko, inscenējumu gatavojot, sev spraudis režisors. Tā atrisināšanai A. Amtmanis-Briedītis nav meklējis ārīškus līdzekļus, izvairījies no visa plakātiskā, deklaratīvā. Saskaņā ar režisora iecerēto ideju jāatklājas raksturo, to attīstība, attiecības un sadurmes. Jāparāda dzīve un cilvēki tādi, kādi tie bija konkrētajos vēsturiskajos apstākļos, tad vispilnīgāk izskanēs ir lugas politiskā, ir mākslinieciskā jēga. Pats galvenais tādā ir realistiskā un spilgti izveidotu tēlu un nostādīti tos pareizās savstarpējās attiecībās, lai milzīgā tēlu galerijā (izrādē aizņemta gandrīz visa grupa) izveidotu vienotu, monolitu mākslas darbu.

Aktieri labi izpratuši lugas lielo sabiedriskā nozīmību un centušies veidot pilnasinīgus, raksturīgi individualizētus tēlus pat tekstā ziņā pavisam nelielās lomās. Ar to izdevies pacelt pozitīvo tēlu svaru izradē. (Visiem zināms, ka

tieši pozitīvie personaži, īpaši tie, kuriem maz teksta, gan autoru, gan aktieru un režisoru nevēribas dēļ bieži vien uz mūsu skatuvēm strgst ar bā-luma kaite.)

Pareiza lugas idejiskā skanējuma panākšanai izcili svarīga loma ir zelta-ču streika komitejas priekšsēdētāja Fjodorova tēlam. Fjodorovs raktuvēs ieradies nesen, bet jau kļuvis savs cilvēks strādnieku vidū, lemtorjās viņu uzticību. Lai izveidotu dzīves īstenībai atbilstošu Fjodorova tēlu, nepietiek tikai ar to, ka aktieris studējis profesionālo revolucionāru cīņas metodes un apstākļus. Viņam jāzina un jāprot tēla parādīt, ka boļševiki, leģins un Staļins vienmēr bija cieši saistīti ar visu partiju un, ar partijas starpniecību, ar visu darba tautu. Tikai tad aktieris rīkosies un runās tā, kā to grūtajos pagrides cīņas apstākļos darīja boļševiki, tikai tad tiks pasargāts no jebkādas patetikas. Un tas šai gadījumā ir pats svarīgākais. Neapšaubāmi skaidrs, ka, tiklīdz Fjodorova lomas tēlotāja runā ieskanēsies kaut nelielā patetikas nianse, sabruks visa tēlu sistēma, kļūs mākslota strādnieku kolektīva uzticība Fjodorovam. Tādi cilvēki kā Nikita Ruskicha, kā vecais Trifons, kā visi citi šie ilgu gadus nekaunīgi krāptie un necilvēcīgi eksploatētie strādnieki nekādā neticēs frazēm. Boļševiki to zināja, jo viņi un tauta allaž bijuši viena miesa un asinis. Cilvēks, kurš liekulo, lai cik gudrs un viltīgs viņš būtu, nespēj izvairīties no liekulības ārejas izpausmes. Tikai jāatceras, ka, jo mazāk aktieris šo liekulību parādis, jo spēcīgāk viņš atmaskos tēlojamo personu.

Izrādes idejiskās līnijas skaidrība atkarīga no tā, kā parādītas no vienas puses — Fjodorova, no otras — meļševika Polozova un provokatora Kuļčicka attiecības pret strādnieku kolektīvu un kā, cik atšķirīgi kolektīvs izturas pret šiem cilvēkiem. Tad kļūs redzams, ka, boļševiku vadītā un iedvesmotā, revolucionārā cīņā mostas Krievijas strādniecība. Šī savstarpējo attiecību sistēma izradē izveidota pareizi.

Fjodorovu līdzinējās izradē tēlojuši divi aktieri: Nopelniem bagātie mākslinieki, Staļina premijas laureāti Edgars Zile un Richards Zandersons. Patiesā vienkāršība un leķšs siltums ir tas, pēc kā abi aktieri visvairāk centušies un ko tiem lielā mērā izdevies sasniegt, turklāt veiksmīgi saistot šīs īpašības ar revolucionāra cīņtāja rakstura stingrību, virišķību. Zīles veidotais tēls monumentalāks, to atdzīvina tieši Fjodorova, konkrēta, dzīva cilvēka raksturošanai meklētais un atrastais

krāsas. Zandersonam nācās tēlot pēc ļoti īsa sagatavošanās perioda. Tāpēc viņa Fjodorovs dažbrīd ir revolucionārs vispār, tiesa, visai pievilcīgs, taču nepietiekami individualizēts.

Strādnieku šķiras nodevēju Polozova un Kuļčicka tēlotāji Staļina premijas laureāts Ludvigs Bārs un Nopelniem bagātais mākslinieks Voldemars Svares galvenajās līnijās ievēro pareizās attiecības pret strādnieku kolektīvu, lai gan jāsaprata, ka šo netīro cilvēku liekulībai vajadzēja būt rūpīgāk nomaskotai. Pareizajās robežās konsekvēti noturējies acīm redzot šoreiz nav jāvis aktiera temperaments, vēlēšanās «paspiēt» ar raksturošanas tehniku. Toties precīzi parādītas Polozova un Kuļčicka attiecības ar saviem saimniekiem — kapitalistiem un žandarmiem.

Viss teatra kolektīvs var pamatot lepoties ar teicami izveidotajiem strādnieku tēliem. Varens spēks, dziļa dzīves gudrība, nesatricināmais strādnieku cilvēka godīgums dves no Nikitas Ruskicha tēla, ko pamatoti varam uzskatīt par vienu no labākajiem sasniegumiem Staļina premijas laureāta Karpa Klētnieka mākslinieciskajā darbā. No viņa neatpaliek vesela virkne citu strādnieku tēlu veidotāju, starp kuriem pirmā kārtā minama Nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureāte Emma Ezerika, Staļina premijas laureāte Olita Starka-Stendere, Kirils Martinsons, Alfreds Jaunšans, Jānis Kublītis, Pēteris Cepurņieks, Reinholds Puriņš. Nav iespējams šos vārdos raksturot visu to īpatnējo, ko šie un visi pārējie strādnieku lomu izpildītāji ielikuši tēlu veidojumā. Pietiks, ja teiksim, ka visi strādnieku tēli ir dzīvi, realistiski un kopā veido saliedētu kolektīvu, ko nespēj salauzt nekāda vara. Atsevišķos izrādes posmos «strādnieku skati» sasmidz seviski lielu idejiski mākslinieciskās iedarbes spēku. Tas īpaši sakāms par dziesmu otrās ainas noslēgumā. Savīļņojošs, optimistiskās pacilitātes pilns ir fināls, kad, par spīti draudiem un liekulīgiem izlūguma piedāvājumiem, strādnieki visi kā viens aiziet no Lenas zelta raktuvēm, kur zeme piemirsusi apšauto biedru asinis.

Lielā nozīmē izradē, ko vēl pastiprina veiksmīgais tēlojums, ir skolotāji Svetlova un Nikita Ruskicha brāļa meitai Dašai. Svetlova tēlo divas mākslinieces: Staļina premijas laureāte Lidijsa Freimane un jaunā aktrise Eleonora Dūda. Lielākā pieredze, meistarība ļauj Freimanei zīmīgāk izveidot Svetlovas tēla profesionālas revolucionāres, virišķīgas cīņtājas vaibstus. Dūdas Svetlova gūst skatītāju atzinību galvenokārt ar savu jaunavīgo pievilcību.

Ievērojams mākslinieciskais sasniegums ir Baibas Indriksones veidotais Dašas tēls. Īpaši balles skatā, kas,

blakus minot, no režijas viedokļa ir īsts meistardarbs, Indriksone lieliski, ar dziļu iejūtu parāda to nevaldāmo vētru Dašas dvēselē, kas aiztēnc visas vieglprātīgās tieksmes pēc «smalkākās», vieglākas dzīves un liek mētenē atņemt ceļu uz savu šķiru, uz revolucionāro cīņu. Zelta raktuvju īpašnieka Demčņova mājā sarīkotā orgija, kurai kādas salauztas sievietes bojā eja ir tikai eļļa ugunī. Dašas sirdi un prātu atbalsojas tik reali, tik uzskatāmi, ka skatītājs visam šim notikumam seko ar aizturētu elpu.

Konsekvēti realistska bijusi arī režisora pieeja lenaidnieka nometnes raksturošanā. Princips — rādīt cilvēkus, kādi tie bija dotajos apstākļos, ieturēts arī kapitalistu, cara valdības un žandarmerijas pārstāvju tēlu veidojumā. Katram no šiem lenaidniekiem ir sava individuāla seja, nekādi lēti spēles paņēmieni necenšas uzmacīgi atgādināt skatītājam: raugies, lūk, zem jēra kažoka slēpjas vilka pelēkā spalva. Te varmāku un viņu sulaiņu istā daba atklājas darbībā, likumsakarīgi izriet no viņu sociālā stāvokļa un interesēm. Aktieri spējuši realizēt šo nostādni. Nekur nejutām tiksmīnāšanos ar nelietību, ar garīgo kropulumu. Visi viņi ir tipiski savas šķiras pārstāvi, un katrs no viņiem, atsevišķi ņemts, ir dzīvs cilvēks ar savām vajībām un ar savām stiprajām pusēm. To var teikt par raktuvju īpašnieku Demčņovu, kuru interesantā, savdabīgā pieejā attēlojis Nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureāts Zanis Katlāps. Ļoti veiksmīgi viņš atradis spēles tempu, ritmu, jāsargās vienīgi no pārspīlējumiem dinamiskajās kulminācijās. Dažbrīd šajās kulminācijās sāk zūst izrunas skaidrība. Tāpat pilnīgi realistisks, kā no dzīves nogleznots ir Tautas mākslinieka, Staļina premijas laureāta Jāņa Oša veidotais Jerjomina tēls. Jerjomina attēlošanai izmantotas tik sulīgas krāsas, ka visu viņa lišķību, zemiskumu, pieviltā vīra atriebības alkas skatītājs saredz tikpat skaidri kā viņa svārkus. Apbrīnojami spilgtu rotmistra Treščenkova tēlu izveidojis Harijs Avens. Šķiet, ka no mākslinieciskās meistarības viedokļa tas ir aktiera izcilākais sasniegums. Rūpīgi izstrādāti arī visi pārējie lenaidnieka nometnes pārstāvju tēli, īpaši šai nometnē no vienkāršiem darbaļaudīm iekļidusās Jerjomina sievas Annas tēls, ko veidojusi Stigrida Grīle, un angļu finansista Ceļā tēls Nopelniem bagātā mākslinieka Herberta Zommera izpildījumā.

Krietns atbalsts izrādes veidotājiem ir realistiskais, gleznieciski interesantais, Nopelniem bagātā mākslas darbinieka Sergeja Antonova radītais dekoratīvais ietērps.

Pareizs lugas traktējums, rūpīgs darbs katra tēla veidošanā, loģiski izveidotas tēlu attiecības, teicami noskaņots ansamblis ļāvis A. Amtmanim-Briedītim un visam teatra kolektīvam radīt inscenējumu, kas ir viena no visizcilākajām parādībām mūsu republikas mākslas dzīvē visā gadā.

Turpinājums no 4. lappuses

cilvēku kopība, kas radusies uz kopīgas valodas, teritorijas, ekonomiskās dzīves un kultūras kopībā izpaustas psihiskās struktūras bāzes». Pamatojoties uz šiem šķiriskajiem mācību par nacionālo jautājumu, K. Stradiņš norāda, ka latviešu nācijas attīstība bijusi ilgs vēstures process, kas galīgo nobelgumu guvis XIX gadsimta otrā pusē, kapitalisma periodā. Autors īpaši uzsvēra lielās krievu tautas milzīgo pozitīvo radošo lomu latviešu nācijas attīstībā, tās izveidošanās procesā.

Lielu interesi modina vēstures zinātnieka J. Krastiņa raksts, kurā izteikta asa kritika par Fr. Zāliša, S. Paegles, K. Bachmaņa un citu buržuāzisko nacionālistu sacerējumiem, kuros sagrozīta un izkropļota 1905. gada revolūcijas vēsture. Autors min neapgāzamus faktus, kas pierāda, ka latviešu buržuāziskajai revolūcijai bijusi reakcionāra loma un ka tā palīdzējusi carismam izrēķināties ar revolucionāro proletariatu. Taču buržuāziskie nacionālisti centās to slēpt. Viltotot 1905. gada vēsturi un noliedzot tās šķirisko raksturu, viņi apgalvoja, ka latviešu tauta toreiz esot cīnījusies pret... krieviem, par buržuāziskās republikas nodibināšanu. Buržuāziskie nacionālisti savos melos nonāca tik tālu, ka identificēja carismu ar krievu tautu. Fr. Zālišim, S. Paeglem un viņiem līdzīgajiem 1905. gada revolūcijas vēstures buržuāziskajiem viltotajiem izpāpīgi piebalsoja latviešu meļševiki un pārējie oportunisti, kas bija nodevuši strādnieku šķiru. Buržuāzijas kundzības laikā (1926. g.) nodibinātā biedrība

«1905. gada revolūcija», kas nodarbojās ar 1905. gada revolūcijas vēstures viltošanu nacionālistiskā garā, vadošā loma bija meļševikiem. Raksta nobelgumā J. Krastiņš uzsvēra, ka buržuāziskajiem nacionālistiem un viņu sulaiņiem — meļševikiem tomēr nelīdzdevās saistīt latviešu strādnieku šķiru ar šovinistisko propagandu un ka tā palika un paliek uzticīga marksisma-leninisma idejām, proletariskajam internacionālismam.

Ar kaujiniecisku, pret latviešu tautas vēstures buržuāziski nacionālistiskajiem viltotajiem vēsturi kritiku piesātināts T. Draudiņa raksts. Galveno uzmanību autors pievērš tam, lai atmāskotu nacionālistiskos sāgrojījumus un izkropļojumus Latvijas darbaļaužu revolucionāro gaitu vēsturē 1917.—1919. gadā, cīņā par padomju varu.

Buržuāziskie nacionālisti ziedoja ne mazumu pūļu, lai noklusētu, noslēptu Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas nozīmi latviešu tautas vēsturē. Tajā par lemeslu bija viņu nāves balles no padomju varas un no tās revolucionārizējošās ietekmes uz Latvijas proletariatu. A. Grīns, Fr. Zālišis un citi buržuāzisko nacionālistu nometnes pseidozinātnieki vai nu pilnīgi noklusēja, vai nīkni nomelnoja Latvijas darbaļaužu revolucionāro cīņu par padomju varu, kurā tie devās kopā ar krievu proletariatu un tā vadību.

T. Draudiņš savā rakstā atmāsko buržuāzisko nacionālistu izdomājumus par to, ka «patstāvīgās» buržuāziskās Latvijas nodibināšanās it kā esot notikusi, izpildot tautas «vairākuma» gribu. Nevis ar tautas gribu, — raksta

autors, — bet gan ar angļu-francūz-amerikāņu imperialistu un viņu vācu algotņu militāro palīdzību Latvijas buržuāziskajai izdevās 1920. gada sākumā notiprināt savu asiņaino režīmu. T. Draudiņš parāda, ka latviešu buržuāzija pārdeva tautas intereses Rietumeiropas un ASV imperialistiem. Tās leķšsjo politiku raksturoja nīkns politisks un ekonomisks uzbrukums darbaļaužu masām. Viens no pasākumiem buržuāziskās iekārtas nostiprināšanai bija budžiskā agrārreforma, ko izdarīja lauku lielburžuāzijas intereses. Autors min pārliecinošus faktus, kas atmāsko šīs reformas pretautisko raksturu.

Krājums noslēdzas ar A. Spreļa rakstu, kas vēltis buržuāzisko nacionālistu viltojumu atmāskošanai jautājumā par proletariata stāvokli un cīņu kapitalistiskajā Latvijā. Tajā autors pirmām kārtām atsedz A. Tenteļa, Fr. Zāliša un citu rūdītu kapitalisma dienderu mēģinājumus noslēpt Rietumeiropas un ASV imperialistu asiņaino lomu padomju varas nomākšanā Latvijā pilsoņu kara gados. Autors uzsvēra, ka buržuāziskā Latvija tika nodibināta kā placdarms angļu un amerikāņu imperialistu nākotnē iecerētajam prepadomju avanturam. Savas kundzības nostiprināšanas nolūkā latviešu buržuāziskie nacionālisti visvisādi centās popularizēt un izplatīt «ideju» par šķiru «harmoniju» Latvijā un par strādnieku kustības «apaikšanu». A. Sprelītis min savā rakstā daudz interesantu materiālu, kas atmāsko buržuāzisko nacionālistu mēģinājumus noklusēt darbaļaužu masu ieslēģšanu nabadzībā un noslēpt no atklātības to re-

volucionāro cīņu pret kapitalistiem. Autors parāda, ka Latvijas revolucionārā strādnieku šķira komunistiskās partijas vadībā nenogurstoši, nerimtīgi cīnījās pret feiisto buržuāzisko režīmu, līdz beidzot ar draudzīgas krievu tautas palīdzību gāza fašistisko diktatūru un nodibināja padomju varu.

Visumā klajā laistais rakstu krājums atzīstams par tā autoru kolektīva — Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Vēstures un materiālās kultūras institūta zinātnisko darbinieku saimes nozīmīgu sasniegumu. Tajā izdevies atmāskot buržuāziski nacionālistisko vēstures viltotāju galvenās «konceptijas», parādīt kapitalistu šķirai kalpojošās buržuāziskās viltus zinātnes marasmu un dziļo pagrimumu. Lasītāja priekšā visā savā nepievilcīgajā izskatā nostājas A. Svābe, A. Tentelis, Fr. Zālišis un viņiem līdzīgie pērkamie «zinātnieki», kas ir rūdīti nacionālisti un kosmopolīti, latviešu tautas nīknieki lenaidnieki. Visiem krājuma levieltotājiem rakstiem kā sarkana pavediens aužas cauri doma par lielās krievu tautas ciešo draudzību ar latviešu tautu visos vēstures posmos.

Taču, atzīmējot un pienācīgi novērtējot krājuma pozitīvās īpašības, nevar palet garām vairākiem būtiskiem trūkumiem, kas mazina tā vērtību.

Krājuma svarīgākais trūkums ir tas, ka rakstu lielākā daļa vēltita buržuāziski nacionālistisko koncepciju atmākošanai vienīgi latviešu tautas attālākās pagātnes vēsturē. Tieši imperialisma laikmetam vēltīti trīs raksti, no tiem tikai viens ir par buržuāzijas kundzības periodu (1920.—1940. g.),

bet mūsu dienās saglabājušos buržuāziskās ideoloģijas palieku kritikas nav nevienā rakstā.

Maz uzmanības pievērsts tam, lai pilnīgāk atmāskotu buržuāzisko nacionālistu mēģinājumus noslēpt Rietumeiropas un ASV imperialistu asiņaino lomu padomju varas nomākšanā Latvijā 1918.—1920. gados, kā arī lai atmāskotu imperialistu pretpadomju darbību buržuāziskās Latvijas teritorijā laikā no 1920. gada līdz 1940. gadam. Tikpat kā nekas nav pateikts par latviešu buržuāzisko nacionālistu nodevīgo darbību Lielā Tēvijas kara gados.

Visti šie jautājumi varēja kļūt par iztīrāšanas objektiem speciālos rakstos.

Nevar nepleminēt arī dažas faktiskās kļūdas, kas lievēsūsās krājumā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecības vainas dēļ. Tā, piemēram, 102. lappusē 1918. gada vietā ir 1818. gads, 113. lappusē apakšējā rindkopā skatīja 19.186 vietā vajadzēja būt 94.186 utt.

Taču visumā izdotajam rakstu krājumam ir liela nozīme marksismam naidīgās buržuāziski nacionālistiskās ideoloģijas atmākošanā un masu idejiski politiskajā audzināšanā, padomju darbaļaužu patriotisma un tautu draudzības stiprināšanā. Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Vēstures un materiālās kultūras institūtam šis vērtīgais pasākums katrā ziņā jāturpina.

J. Babris

Tautas masu daiļrades skate

Centrālā Valsts vēstures muzeja telpās Pionieru pilī atvērta arod biedru un viņu ģimenes locekļu lietišķās un tēlotājas mākslas pašdarbības republikaniskā izstāde. Tā lieku reizi pierāda, ka tikai padomju iekārtas apstākļos no tautas dzīlēm var izaukt daudz spilgti talanti, kas, tālāk attīstīdami seno tautas mākslu, rada socialisma ideju caurstrāvētus darbus.

Jāatzīmē, ka iepriekš notikušajās lietišķās un tēlotājas mākslas pašdarbības izstādēs gan atsevišķos uzņēmumos, gan strādnieku klubos, gan vēlāk rajonu centros piedalījās 2420 strādnieku, kalpotāju un viņu ģimeņu locekļu ar 6985 darbiem. Republikaniskajai izstādei izraudziti 286 autoru 598 darbi. Starp tiem ir gleznas, grafika, skulptūras, mākslinieciskie kalumi, kokgriezumi, inkrustācijas, audumi, izšuvumi utt.

Liela daļa izstādīto darbu veltīti aktuālai tematikai — sniegti mūsu partijas vadonim V. I. Leņina un J. V. Staļina tēli, risinātas miera cīņas idejas, parādīta socialistiskās celtniecības un Padomju Dzimtenes aizsardzības varonība utt.

Vispārēju uzmanību saista mākslinieciskā kalumā izgatavots V. I. Leņina bareljefs. Tas apliecina, ka darba autors — fabrikas «Sarkanā tekstilniece» skārdnieks R. Strunke — visos sīkumos pārvalda šo sarežģīto mākslas tehniku. V. I. Leņina tēls viņš spējis spilgti parādīt mūsu partijas dibinātāja un revolūcijas vadona raksturīgos vaibstus. V. I. Leņina un J. V. Staļina tēlus redzam arī citā tehnikā darinātus. Kā labākie no tiem jāatzīmē A. Zemcovas izšuvumi «V. I. Leņins un J. V. Staļins darba kabinetā» un «J. V. Staļins un pionieri», J. Leņnieka dekoratīvais šķivis ar J. V. Staļina portretu mākslinieciskā kalumā, A. Kapteļa (Tukuma rajons) iesietā grāmata — J. V. Staļina īsā biogrāfija ar sudraba kaltu vadoņa portretu.

Miera cīņas tematikā plastmasā veidoto darbu «Par mieru starp tautām» veitījis Hidrometeoroloģisko aparātu rūpnīcas strādnieks J. Braško, kokgriezumu «Miera pīpe» — Rīgas telefona tīkla tehniķis b. Blernis un citi. Tomēr jāsaista, ka šī tema viņu darbos vēl nav radusi pietiekami pilnīgu un pieņemamu māksliniecisku iemiesojumu.

No kokgriezuma un inkrustācijas tehnikā darinātiem darbiem augstā profesionālā un mākslinieciskā līmenī izpildīts Rīgas 1. mēbeļu kombināta galdnieka P. Aboliņa «Latvijas PSR ģerbonis». Uzmanību saista skulpturālā grupa «Kvartets», ko pēc I. Krilova pazīstamās fabulas kokgriezumā veidojis 70 g. v. Rīgas zooloģiskā dārza sargs F. Vesmanis. Ar lielu ekspresiju un humora attēloti muzicējoši zvēri.

VEF atslēdznieks V. Kapustinskis izstādījis pašdarinātu vijoli, altu, bet «Rīgas Auduma» atslēdznieks K. Aunīšs — kokli. Mūsu republikā ir diezgan daudz pieredzējušu meistaru, kas izgatavo gan vijoles, gan dažādus tautas muzikas instrumentus. Mākslas lietu pārvaldei derētu reģistrēt šos kadrus un sarīkot viņu darināto muzikas instrumentu izstādi. Tas pats sakāms par tukumnieka V. Ga-

rozās māsainiecības priekšmetiem, kas izpildīti senajā egles sakņu pinuma tehnikā. Attiecīgām organizācijām vajadzētu padomāt par to izgatavošanu vairumā ledzīvotāju vajadzībām.

Mūsu jūrmala, īpaši Liepājas, un Ventspils rajonā, bagāta ar dzintaru. Šeit sastopami arī prasmīgi dzintara apstrādāšanas meistari. Tomēr izstādē šī mākslas nozare vāji pārstāvēta. Nedaudzus dzintara izstrādājumus snieguši liepājnieks P. Preiss, tukumnieks A. Kapteinis, rīdzinieki J. Porietis un S. Kiršfelde.

Arī Latvijā plaši izplatītā mākslinieciskā keramika izstādē vāji reprezentēta ar dažiem I. Tabaka, A. Kreišmaņa, K. Liepas un citu dekoratīviem šķīvjiem.

Izstādes apmeklētājus sevišķi iepriecina mākslas audumu, izšuvumu un adījumu nodaļa. Tas arī saprotami, jo gaumīgi izpildītiem tekstilizstrādājumiem arvien bijusi liela nozīme sadzīvē. Pieprasījums pēc tiem palielinās līdz ar darbaļaužu kultūras līmeņa un gaumes nemīgu celšanos. Te vispirms jāatzīmē S. Potaševs divi galdauti, A. Utanāns gultas pārsegs un ventspīlnieces A. Anšergas divkāršais audums. Kā tehniskā izpildījumā, tā ornamentu kompozīcijā un krāsu saskaņojumā tie ir augstā mākslinieciskā līmenī. Cēsīniece L. Rozenberga un A. Priediece, prasmīgi izmantodamas raksturīgos tautiskos ornamentus, izgatavojušas glitas villaines. Ar vienkāršu kompozīciju izceļas G. Priedites darinātais tautas tērps. Glītus dvieļus ar krievu un ukraiņu ornamentiem sniegušas N. Skjarenko, J. Paramonova, S. Andrejeva un N. Juškova.

Skatīties diezgan daudz eksponātu izstādes glezniecības, grafikas un tēlniecības nodaļā. Tomēr jākonstatē, ka izstādes žūrijas komisija nav bijusi pietiekami stingra prasībās, jo blakus labiem darbiem pielaidusi daudz vāju un pat nevērīgi izpildītu pazīstamu mākslinieku gleznu kopiju.

Diezgan augsts profesionālais līmenis ir J. Kiričeka gleznei «Audēja» (eļļa), M. Geļža ainavām un J. Eglīša Vecrīgas skatīem (akvareļis). No tēlniecības darbiem ar dinamisku traktējumu izceļas J. Kiričeka «Capajevs kaujā», kā arī V. Lieknes «J. V. Staļins jaunībā» un «Par mieru», I. Rudšteina «I. Pavlova bīste».

Rajonos un pilsētās notikušas arod biedrību biedru un viņu ģimenes locekļu lietišķās un tēlotājas mākslas pašdarbības skates rādīja, ka virknē rajonu, it īpaši Daugavpils apgabalā, arod biedrību darbinieki nepievēš pienācīgu uzmanību lietišķās un tēlotājas mākslas pašdarbības pulciņu organizēšanai un aktivizēšanai. Arī Latvijas Padomju mākslinieku savienība un Republikaniskais tautas mākslas nams nav snieguši regulāras, sistematiskas konsultācijas lietišķās un tēlotājas mākslas pulciņu dalībniekiem. It īpaši atpaliek kolchoznieku mākslinieciskā pašdarbība. Rajonu kultūras namiem, novadu pētniecības muzejiem un kolchozu klubiem aktīvāk jāveic kolchoznieku lietišķās un tēlotājas mākslas pašdarbības pulciņu organizēšana, lai nākamajās lietišķās un tēlotājas mākslas pašdarbības skatēs un izstādēs būtu pārstāvēti arī viņu darbi.

J. Birzgālis

Padomju muzikā lielie panākumi

Vepavska vārdā nosauktā
starptautiskā vijolnieku konkursa
rezultāti

16. decembrī Poznaņā izsniedza apbalvojumus Vepavska vārdā nosauktā otrā starptautiskā vijolnieku konkursa laureātiem. Pirmā premija piešķirta vijolniekam I. Oistracham (PSRS), otrās premijas — J. Sītckoveckim (PSRS) un V. Vilkomirskai (Polija), trešās premijas — M. Jašvili (PSRS), O. Parchomenko (PSRS) un B. Tartisam (Francija), ceturtais premijas — E. Kamilarovam (Bulgarija), E. Statkevičam (Polija), I. Ivanovam (Polija) un G. Palulisam (Polija), piektā premija — C. Bokai (Ungarija).

Zurija atzīmēja arī konkursa dalībnieku — M. Hīdli (Ungarija), V. Jaseka (Cehoslovākija) un Banjaka (Ungarija) augsto izpildījuma meistarību.

Pēc konkursa padomju delegācijas locekļi un citi konkursa laureāti koncertēja Poznaņas lielāko uzņēmumu strādnieku klubos. Vakara Tautas padomē notika plaša pieņemšana par godu konkursa dalībniekiem.

Uz komunisma celtnēm

Igaunijas PSR Valsts vīru koris devies koncertturnejā uz lielajām komunisma celtnēm. Kora repertuārā ap 100 dziesmu, starp tām virkne jaunāko padomju kompozīciju, kā piemēram, Terentjeva «Mūsu Dzimtene», Kirvera «Ograču dziesma», Bakalova, Listova un Kaca dziesmas. Kā jaunatskaņojumu koris izpilda arī sava diriģenta Staļina premijas laureāta G. Ernesaksa darbus «Celtnieku dziesma» un «Tūkstoš uguns mirdz ceļš». Bez tam koris dzied arī krievu, tautas demokrātijas valstu, Vakareļropas un igauņu klasiku skaņdarbus, tāpat daudz tautas dziesmu. Savu ceļojumu koris uzsācis no Maskavas, dodoties uz Staļingradu, Zaporozji, Kuibiševu.

Jauna bērnu bibliotēka

Cēsu rajona bibliotēkā jau ilgāku laiku darbojas bērnu un jaunatnes literatūras nodaļa, kura apkalpoja vairākus simtus pilsētā dzīvojošo jauno lasītāju, rīkojot tiem interesantas literāras pēcpusdienas, bērnu grāmatu izstādes un citas nodarbības.

Tagad nodaļa izveidota par patstāvīgu bērnu bibliotēku, tai ierādītas jaunas atsevišķas telpas. Savu darbu jaunā bibliotēka uzsāk ar 3600 sējumu lielu grāmatu fondu. Ja agrāko bibliotēkas bērnu nodaļu apmeklēja caurmērā 60—80 bērnu dienā, tad patlaban jaunajā bibliotēkā reģistrēti ap 600 mazo lasītāju, kuru skaits levojami pieaug. Bibliotēkas vadītāja b. Sulce rūpējas par bērnu periodisko izdevumu abonēšanu, dažādu galda spēļu komplektu pavalrošanu.

Pirmajā literarajā pēcpusdienā bērnu bibliotēkā jaunie lasītāji satiekas ar partijas rajona komitejas darbinieci, vecāko komunisti Cēsīs, b. Spēlmani. Šis sarīkojums būs veltīts biedra Staļina dzimšanas 73. gadadienai.

E. Līdums

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas Valsts izdevniecības apgādā iznākušas šādas jaunas grāmatas:

DAIĻLITERĀTURA

Kavi Nadžmī. Pavasara vēji. 516 lpp., Rbļ. 11.—.

Gustavs Flobērs. Salambo. Bovari kundze. 528 lpp., Rbļ. 10,70.

H. Г. Чернышевский. Что делать? 408 стр. Руб. 8,70.

Владимир Алатырцев. В полном краю. 104 стр. Руб. 1,25.

JAUNATNES UN BĒRNU

LITERĀTURA

Jurijs Trifonovs. Studenti. 352 lpp., Rbļ. 8,15.

Arvīds Grigulis. Robežsargi, divi pulkas un suns. 120 lpp., Rbļ. 3,15.

G. Kubickis. Pa kontinentiem un okeāniem. 260 lpp., Rbļ. 6,10.

V. Osejeva. Vasīks Trubačovs un viņa biedri, I d., 140 lpp., Rbļ. 5,60.

P. Sulcs. Tvaikmašīnu un turbīnu modeļi (jaunais tehniki). 120 lpp., Rbļ. 1,55.

V. Caplina. Vienulīte. 76 lpp., Rbļ. 1.—.

Tentīšs un citas pasakas. 32 lpp., Rbļ. 0,55.

MAKSĻAS LITERĀTURA

Voldemars Upītis. Padomju Latvijas skati (krāsainas atklātnes). Rbļ. 0,20.

Pirmizrādes Rīgas teātros

Augšējā uzņēmumā skats no Lope de Vegas komedijas «Valensijas atraitne» inscenējuma Dalles teātrī. Attēlā: J. Jurovs (Urbanis), M. Klētniece (Leonarda), R. Slefere (Marta). Vidējā uzņēmumā skats no A. Simukova komedijas «Meitenītes diļļavīņās» inscenējuma Akademiskajā Dramas teātrī. Attēlā: M. Mainiece (Vera), V. Vārna (Nura), H. Romanova (Klāva), L. Freimane (Maša), B. Indriksons (Oja), E. Dūda (Tamara). Apakšējā uzņēmumā skats no J. Strausa operetes «Sīkspārnīs» inscenējuma Muzikalās komedijas teātrī. Attēlā: R. Baltisvilks (Falks), H. Misiņš (Elzenšteins), M. Zirdziņa (Rozalinde). V. Lavrentjeva uzp.

ŠONEDĒL

Sodien Filharmonijas koncertzālē sonatu vakars. Piedalās L. Rubene un J. Keņītis. Sākums plkst. 16.

22. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

23. decembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietišķās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts, veltīts T. Črenņikova skaņdarbiem. Piedalās LPSR Radiokomitejas simfoniskais orķestris, Staņislavska un Nemiroviča-Dančenko vārdā nosauktā muzikālā teātra solisti D. Potapov-

ska, Vs. Radziļevskis un G. Dudarovs. Diriģents LPSR Nopelniem bagātās mākslas darbinieks L. Vigners. Sākums plkst. 20. Koncerta atkārtojums 24. decembrī, plkst. 20.30, Apgabala vīrsntieku namā.

Mākslas darbinieku namā Valsts konservatorijas koncertmeistars M. Salvas un Operas un baleta teātra koncertmeistars J. Tisa radošā darba vakars. Sākums plkst. 20.

25. decembrī Mākslas darbinieku namā lekcija bērnu vecākiem «Makarēno pedagogiskais mantojums». Rīgas muzikālās skolas audzēkņu koncerts. Sākums plkst. 19.30.

Tautas rakstniekam Andrejam Upītim veltīta izstāde J. Raiņa vārdā nosauktā valsts literatūras muzejā, Pionieru laukumā 3 (Pionieru pili)

atvērta katru dienu no pl. 11—17, izņemot pirmdienas. Skolu un citām ekskursijām vēlamas pieteikties iepriekš pa tālruni 29173.

J. Kiričeka skulpturālā grupa «Čapajevs kaujā» (ekspozēta republikaniskajā tēlotājas mākslas pašdarbības izstādē).